

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jan Kořistka

**Náhradní mateřství v judikatuře
Nejvyššího a Ústavního soudu**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Ondřej Frinta, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 23. 3. 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 146 947 znaků včetně mezer.

Jan Kořistka

V Praze dne

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. JUDr. Ondřeji Frintovi, Ph.D. za odborné vedení, vstřícnost, cenné rady a trpělivost, jež mi při zpracování diplomové práce poskytl.

1.	ÚVOD	1
2.	RODIČOVSTVÍ	5
3.	ROVINY RODIČOVSTVÍ	6
3.1.	BIOLOGICKÉ HLEDISKO.....	7
3.1.1.	<i>Asistovaná reprodukce</i>	8
3.1.2.	<i>Metody asistované reprodukce</i>	9
3.1.3.	<i>Právní postavení biologického rodiče</i>	11
3.2.	SOCIÁLNÍ HLEDISKO	12
3.2.1.	<i>Právní postavení sociálního rodiče</i>	12
3.3.	PRÁVNÍ HLEDISKO.....	13
3.3.1.	<i>Mateřství</i>	14
3.3.2.	<i>Otcovství</i>	16
4.	NÁHRADNÍ MATEŘSTVÍ	21
4.1.	DEFINICE NÁHRADNÍHO MATEŘSTVÍ	22
4.2.	FORMY NÁHRADNÍHO MATEŘSTVÍ.....	23
4.2.1.	<i>Gestační náhradní mateřství</i>	23
4.2.2.	<i>Tradiční náhradní mateřství</i>	24
4.2.3.	<i>Altruistické náhradní mateřství</i>	24
4.2.4.	<i>Komerční náhradní mateřství</i>	25
4.3.	NÁHRADNÍ MATEŘSTVÍ V DĚJINÁCH.....	26
5.	PRÁVNÍ STAV A PRAXE V ČESKÉ REPUBLICE	30
5.1.	ÚSTAVNĚPRÁVNÍ ROVINA.....	30
5.2.	MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ ROVINA	31
5.3.	OBČANSKOPRÁVNÍ ROVINA	32
5.3.1.	<i>§ 804 občanského zákoníku</i>	32
5.3.2.	<i>Smlouva o náhradním mateřství</i>	32
5.3.3.	<i>Osvojení</i>	35
5.4.	NÁHRADNÍ MATEŘSTVÍ – ZDRAVOTNÍ SLUŽBA	39
5.5.	TRESTNĚPRÁVNÍ ROVINA.....	40
5.6.	PRAXE.....	43
5.6.1.	<i>Hledání náhradní matky</i>	43
5.6.2.	<i>Úloha advokáta a dohoda</i>	44
5.6.3.	<i>Centrum asistované reprodukce</i>	45
5.6.4.	<i>Proces náhradního mateřství</i>	45
6.	PL ÚS 10/15	47
6.1.	SKUTKOVÝ STAV	47
6.2.	ROZBOR A POLEMKA NAD ARGUMENTACÍ ÚS	48
7.	UZNÁVÁNÍ ZAHRANIČNÍCH ROZHODNUTÍ	52
7.1.	SKUTKOVÝ ZÁKLAD	52
7.2.	ROZSUDEK 28 NCU 251/2014-13	52
7.3.	ROZSUDEK 28 NCU 187/2015-6.....	53
8.	I. ÚS 3226/16-2	55
8.1.	EXISTENCE RODINNÉHO ŽIVOTA.....	55
8.2.	NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE	56
8.3.	28 NCU 139/2017	57
9.	DŮSLEDKY A KRITIKA ROZHODNUTÍ	58
10.	ZÁVĚR	63
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	1
	ABSTRAKT	10

1. Úvod

Tato diplomová práce se věnuje fenoménu náhradního mateřství a zasazuje jej do aktuálních společenských souvislostí, právní teorie a rozhodovací praxe soudů. Práce obsahuje shrnutí dosavadních teoretických i praktických poznatků, rozbor relevantních soudních rozhodnutí a možných právních a faktických komplikací v kontextu aktuálního využití tohoto institutu v České republice tak, aby si čtenář mohl vytvořit ucelený pohled na problematiku náhradního mateřství, a to se zohledněním její mezioborovosti. Cílem práce je podrobně analyzovat současný přístup soudů k problematice náhradního mateřství a nastínit možnou budoucnost tohoto institutu ve světle aktuální judikatury. Za tím účelem je nejprve pojednáno o

O náhradním mateřství je v rámci této práce pojednáváno jako o metodě léčby neplodnosti, která využívá postupy asistované reprodukce a jejíž podstatou je umělé oplodnění náhradní matky následované těhotenstvím, porodem a předáním dítěte objednatelskému páru. Vznik právního rodičovství (zejména u ženy z objednatelského páru) představuje vzhledem k platné právní úpravě, podle níž je matkou žena, která dítě porodí, z teoretického pohledu zajímavý právní problém, jež je v rámci práce nahlížen z různých perspektiv. Ačkoli je náhradní mateřství z medicínsky-technického hlediska dobře popsanou a jednoduchou záležitostí, jedná se možná o psychosociálně, právně a eticky nejsložitější proceduru asistované reprodukce. Již od počátečních úvah o vytvoření právního rámce, sahajících do roku 2009, působil institut náhradního mateřství a možnost jeho právního zakotvení rozpory napříč laickými i odbornými kruhy.

Významným odpůrcem náhradního mateřství již z dob původní snahy o přijetí zákonné úpravy je MUDr. Radkin Honzák, CSc., český psychiatr, publicista a vysokoškolský pedagog. Ve svých příspěvcích „*Děloha na leasing – proč jsem proti*“¹ a „*Děloha není futrál na dítě*“² se zabývá zejména dopady celé procedury na náhradní matku a dítě. Samotným těhotenstvím a porodem se aktivují fyziologické (zejména hormonální)

---

¹ HONZÁK, R., Děloha na leasing – proč jsem proti, 27. 8. 2009, dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/radkin-honzak.php?itemid=7403>

² HONZÁK, R., Děloha není futrál na dítě, 19. 2. 2010, dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/radkin-honzak.php?itemid=8997>

procesy a neurologické změny připravující těhotnou ženu na budoucí mateřství. Porušením mechanismu připoutávacích vazeb může podle Honzáka docházet k negativním změnám ve fungování a struktuře mozku dítěte a odevzdání dítěte krátce po porodu znamená pro náhradní matku i dítě stres a pro psychiku náhradní matky může mít dlouhodobé negativní dopady. Na opačné straně názorového spektra stojí MUDr. Milan Mrázek, Ph.D., MBA, přednosta kliniky asistované reprodukce a bývalý předseda výboru odborné společnosti Sekce asistované reprodukce ČGPRS, který naopak principy náhradního mateřství schvaluje.³ Náhradní mateřství v posledních letech dává stále častěji šanci dosáhnout vlastních potomků párům, které nemohou počít přirozeně či za použití jiných metod asistované reprodukce. Nelze předpokládat, že by přirozená touha po vlastních dětech byla potlačena a od náhradního mateřství upuštěno, to i přes četná (nejen zdravotní) rizika. Je tedy povinností zákonodárce promítnout realitu do zákonných ustanovení a zohlednit technické možnosti moderní medicíny v oblasti léčby neplodnosti.

Diplomová práce je tématicky rozdělena do tří celků. První z nich se věnuje pojmu rodičovství, jehož vznik je základním cílem procesu náhradního mateřství. Rodičovství jako soubor vzájemných vztahů mezi dítětem a jeho rodiči představuje základní statusový poměr a práce se v této části zabývá jeho aktuální podobou a významem. Na rodičovství lze nahlížet ze tří základních hledisek: biologického, určujícího rodiče podle zákonitostí reprodukce a genetiky, sociálního, podle nějž jsou za rodiče považovány osoby plnící úlohu rodičů a právního, které postavení rodičů přiznává osobám podle platných obecně závazných předpisů. V rámci této části se práce věnuje jednotlivým pojmům podrobněji a zasazuje je do kontextu problematiky náhradního mateřství. Krátká pasáž je rovněž věnována jednotlivým metodám asistované reprodukce a přibližuje medicínské aspekty související s náhradním mateřstvím.

Druhý celek této diplomové práce se komplexně zabývá náhradním mateřstvím a jeho podobami. Náhradní mateřství lze zjednodušeně chápat jako situaci, kdy náhradní matka otěhotní, donosí a porodí dítě pro někoho jiného. Podle použité genetické informace lze rozdělit náhradní mateřství na dvě základní formy, a to gestační náhradní mateřství (genetický materiál pochází od objednatelského páru) a tradiční náhradní

---

³ ELIÁŠOVÁ, K., Ministerstvo chystá revoluci. Budou dělohy k pronájmu?, 27. 8. 2009, dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ministerstvo-chysta-revoluci-budou-deloxy-k-pronajmu/r~i:article:645941/>

mateřství (genetický materiál pochází od muže z objednatelského páru a náhradní matky). Činnost náhradní matky lze vykonávat jak bezúplatně (pak hovoříme o náhradním mateřství), tak úplatně (pak hovoříme o komerčním náhradním mateřství). Jako zajímavost je popsána stručná historie náhradního mateřství od dob biblických až po současnost. Na teoretické vymezení náhradního mateřství navazuje část práce popisující a hodnotící právní situaci v České republice a aktuální praxi v souvislosti s procesem náhradního mateřství. Léčba neplodnosti za využití náhradního mateřství je nabízena řadou klinik asistované reprodukce, a to i bez komplexní právní úpravy. Při své činnosti vychází zdravotnická zařízení, objednatelské páry a náhradní matky ze zásady legální licence podle Ústavy a Listiny základních práv a svobod. Vzhledem k rozvoji tohoto institutu v praxi by na sebe právní úprava neměla nechat dlouho čekat, otázka konkrétní podoby zákonných ustanovení je však nesnadná. Je třeba se vypořádat nejen s množstvím etických a psychologických problémů, ale rovněž právních překážek, včetně těch vyplývajících z mezinárodněprávních závazků České republiky. V této části jsou tak nastíněny otázky visící nad možnou legislativní činností a současnou právní praxí, včetně využití institutu osvojení jako nezbytného završení celého procesu a souvisejících trestněprávních konotací (zejména komerčního) náhradního mateřství. Následně navazuje poměrně detailní popis celého procesu, zohledňující výše uvedené teoretické a právní poznatky. Pozornost je věnována nejen vztahům mezi náhradní matkou a objednatelským párem, ale rovněž poměrně širokému okruhu osob, které se do celé procedury zapojují v různých fázích a jejich úlohám, od specialistů poskytujících posudky a center asistované reprodukce podílejících se na umělém oplodnění až po roli advokátů a soudů.

Třetí celek zasazuje problematiku náhradního mateřství do kontextu vybraných soudních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. První rozebírané rozhodnutí, nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015 se zabývá problematikou společného osvojení dítěte, které je podle současného právního stavu potvrzeného judikaturou umožněno výlučně manželským párem. Pro institut náhradního mateřství tak toto rozhodnutí v důsledku znamená, že jeho využití a vznik právního rodičovství (zejména ženy z objednatelského páru) je vázáno na existenci manželství objednatelského páru. V rámci rozboru relevantních soudních rozhodnutí práce shrnuje skutkový základ a polemizuje nad argumentací Ústavního soudu, který dle názoru autora textu upřednostnil právní formalismus před nejlepším zájmem dítěte.

Druhým rozebíraným případem je soubor soudních rozhodnutí souvisejících s uznáním rozhodnutí o rodičovství dvou mužů k dítěti pocházejícímu z náhradního mateřství. Přes prvotní neúspěch v řízení u Nejvyššího soudu nakonec na základě podané ústavní stížnosti a zrušovacího nálezu sp. zn. I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 došlo k zapsání obou mužů jako otců dítěte do rodného listu. V navazujícím textu se práce věnuje argumentaci soudu, podrobně rozebírá hledisko nejlepšího zájmu dítěte a pohled Ústavního soudu na institut náhradního mateřství. Ten totiž, byť bez zákonné opory, velmi vhodně podotýká, že náhradní mateřství představuje svébytný způsob vzniku rodičovství, odlišný od rodičovství přirozeného a vzniklého osvojením. Tím tak poskytuje další vodítko pro navazující legislativní činnost. V práci je rovněž zohledněna kritika tohoto rozhodnutí a podrobně je rozebírána argumentace profesora Telce, podle kterého je uznání tohoto zahraničního rozhodnutí v rozporu s českým veřejným pořádkem.

2. Rodičovství

Pod pojmem rodičovství lze chápat vzájemné vztahy mezi dítětem a jeho rodiči.⁴ Vzájemné vztahy rodičů a dítěte jsou jedny ze základních a nejdůležitějších vztahů v životě každého člověka. „*Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoliv mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde například o nesezdaný pár, o náhradní rodinu, atd.*“⁵

Není proto s podivem, že i právo tento důležitý soubor vztahů reflektuje a poskytuje mu nejen jakousi základní podobu v hrubých obrysech, ale zejména ochranu. Přes svou nespornou úlohu v životě každého jednotlivce rodina není definována jako právní pojem, byť je s ní v rámci jednotlivých právních předpisů operováno (např. trestné činy proti rodině a dětem,⁶ ochrana rodiny v rámci Listiny základních práv a svobod⁷ a občanském zákoníku).⁸ Částečné právní vymezení rodiny lze dovodit výkladem ustanovení § 22 odst. 1 zákoníku (osoby blízké)⁹ a ustanovení § 771 (příbuzné osoby)¹⁰ občanského zákoníku. Základním předpokladem pro vstup do spletité struktury rodinných vztahů je, v rámci pokrevního příbuzenství, porod. Jasně stanovení pravidel pro určení rodičů a navazujících příbuzenských vazeb je možno chápat jako základní předpoklad pro budoucí sociální interakci mezi jedinci.¹¹

---

⁴ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3 str. 244.

⁵ SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0217-2, str. 22.

⁶ Část druhá, Hlava IV zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷ Článek 32 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁸ Část druhá zákona č. 89/2012, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů („občanský zákoník“)

⁹ Osoba blízká je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství (dále jen „partner“); jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagrené nebo osoby, které spolu trvale žijí.

¹⁰ Příbuzenství je vztah osob založený na pokrevním poutu, nebo vzniklý osvojením.

¹¹ FRINTOVÁ, Dita, FRINTA, Ondřej, Mateřství a otcovství. In: Dny práva - .. Days of Law - .. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4990-1.

Institutu rodičovství je poskytována zvláštní ochrana, která je zakotvena již na ústavní úrovni v čl. 32 Listiny základních práv a svobod, podle kterého „(1) *Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona...*“ a rovněž je upravena i v základních zásadách občanského zákoníku, jehož § 3 stanoví, že „(2) *Soukromé právo spočívá zejména na zásadách, že...b) rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany...*“.
Zvláštní zákonná ochrana rodiny, rodičovství a manželství je komplexně upravena v části druhé občanského zákoníku.

Současné pojetí rodičovství odpovídá tradiční filozofii obsažené již v občanském zákoníku z roku 1811. Podle tohoto přirozenoprávního pojetí se rodiči rozumí matka a otec dítěte, jak odpovídá zákonitostem přírody.¹² Rodičovství je nejužším případem příbuzenského vztahu; jedná se o vztah mezi předky a potomky v prvním stupni. Vztah rodičů a dítěte je pak pro dítě vstupní branou do dalších příbuzenských vztahů, právě skrze rodiče se dítě stává příbuzným svých prarodičů, sourozenců a dalších. Nastavení systému pravidel pro určení rodičovství je tak základním úkolem zákonodárce.¹³

3. Roviny rodičovství

Samotný pojem rodičovství pak lze vymezit ze tří hledisek: hlediska biologického, hlediska sociálního a hlediska právního.¹⁴ Tyto tři podoby či roviny rodičovství se navzájem překrývají a obvykle splývají, jejich rozlišování má tedy význam právě tehdy, pokud se současně objevuje mnohost osob splňujících stanovená kritéria.

Přestože různé vědní disciplíny přisuzují pojmu rodičovství odlišný význam, právní řád v současnosti jednotlivé druhy rodičovství výslovně nepojmenovává. Situace, kdy biologický, sociální a právní rodič není toutéž osobou, nejenže existují, ale objevují se ve stále hojnějším počtu. Právní řád však obsahuje nástroje, pomocí nichž je schopen promítnout tuto diferenci do práv a povinností jednotlivých osob.¹⁵ Právě náhradní mateřství je takřka učebnicovým příkladem vzájemného odloučení jednotlivých

---

¹² KUBEŠ, V.: Filosofický základ a celková výstavba obecného zákona občanského z roku 1811 a vládního návrhu občanského zákona. Vědecká ročenka právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, XIV. (1936 – 1937), s. 37 a násl.

¹³ ŠVESTKA, JIŘÍ, ed. a DVOŘÁK, Jan, ed. Občanské právo hmotné 3. 5., Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 71.

¹⁴ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela, 2016, op. cit.

¹⁵ BRUNCKO, Stanislav. Kde se v zákoně skrývá biologický nebo sociální rodič? In: ŠMÍD, Ondřej, WESTPHALOVÁ, Lenka. Dny práva 2012 – Days of Law 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013. s. 1252-1265, 14 s. ISBN 978-80-210-6319-8.

„vrstev“ rodičovství. Osoby, které poskytly genetickou informaci, nemusí být totožné s osobami, které jsou rodiči podle příslušných zákonných ustanovení a ti nemusí být nezbytně totožní s osobami, které o dítě pečují a vychovávají jej.

3.1. Biologické hledisko

Biologické rodičovství je objektivně daný fakt, který existuje bez ohledu na právní ustanovení a který nemůže být právem popřen. Biologické rodičovství je určeno zákonitostmi reprodukce,¹⁶ pojátkem určujícím rodiče tak bude zpravidla genetická spřízněnost. Základním východiskem pro určení matky a otce dítěte jsou nezaměnitelné skutečnosti, kterými jsou zplazení dítěte a narození dítěte. Tyto skutečnosti jsou vždy základem biologického rodičovství. Biologickými rodiči jsou muž, jehož spermie oplodnila vajíčko ženy, v jejíž děloze se plod vyvinul a která dítě porodila. Matkou je tak žena, která dítě porodila.

Nový život vzniká spojením dvou pohlavních buněk – vajíčka a spermie. K oplození může dojít po ovulaci, kdy se ve vejcovodu setká zralé vajíčko se zdravou spermií, schopnou proniknout stěnou vajíčka. Splynutím jader obou buněk pak vzniká oplozené vajíčko, z něhož se po uchycení v děložní epitelové výstelce postupně vyvíjí embryo. Těhotenství je zpravidla po 38 až 42 týdnech zakončeno porodem.¹⁷ Přestože se jedná o proces základní a svým způsobem neměnný, změn doznávají postupy, které k němu vedou. Kromě přirozené cesty tak lze dnes využít umělého oplodnění a dalších metod asistované reprodukce.¹⁸

Tradiční podoba biologického rodičovství zahrnuje přirozené početí jako přímý důsledek pohlavního styku muže a ženy, následovaného těhotenstvím a zakončeného porodem. V této podobě je pak dítě s rodiči vždy spřízněno genetickou informací. Bez ohledu na to, kdo o dítě pečuje či zda je dokonce osvojeno, biologickými rodiči nadále zůstávají osoby, jejichž spojená genetická informace přetrvává v dítěti.

---

¹⁶ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela, 2016, op. cit.

¹⁷ Dostupné z: <https://www.zenska-neplodnost.cz/lidska-reprodukce>

¹⁸ RADVANOVÁ, Senta. Rodičovství – sine qua non. In: Aktuální otázky rodinné politiky a praxe VI. Rodičovství – uplatnění práv v praxi. 1. vyd. Plzeň: DOMUS – Centrum pro rodinu, 2016, s. 8.

V současné době se však stále více párů potýká s obtížemi při početí, či dokonce neplodností. Příčin snížené plodnosti nebo neplodnosti je celá řada, podmíněných nejen geneticky, ale rovněž životním stylem a věkem, přičemž právě odkládání těhotenství se významně podílí na snížení šance na oplodnění přirozenou cestou. Mezi další rizikové faktory patří například nízká či naopak vysoká tělesná hmotnost, málo pohybu či nadměrná zátěž, konzumace alkoholu, drog a kouření nebo pohlavně přenosné nemoci.¹⁹

Neplodnost je z medicínského hlediska podle Světové zdravotnické organizace definována jako nemoc reprodukčních systémů, charakterizovaná neschopností otěhotnět po alespoň 12 měsících pravidelného nechráněného pohlavního styku.²⁰ V České republice se neplodnost týká až každého čtvrtého či pátého páru, přičemž problém je shodně zhruba ve 40 % na straně ženy (ženský faktor) a ve 40 % na straně muže (mužský faktor). Zbylých 20 % případů je pak kombinací obou výše uvedených faktorů.²¹

Vzhledem k rozvoji reprodukční medicíny se však již mnohé z problémů souvisejících s obtížemi při početí daří úspěšně řešit a tradiční podoba biologického rodičovství již není tou jedinou cestou. Právě asistovaná reprodukce a její metody umožňují párům dočkat se vytouženého dítěte, i přes biologické překážky či nesnáze, které dnes již nemusí znamenat doživotní neplodnost.

3.1.1. Asistovaná reprodukce

Asistovaná reprodukce je množina léčebných postupů směřujících k umělému oplodnění ženy. Právní základ asistované reprodukce je zakotven v zákoně č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách („zákon o specifických zdravotních službách“). Zákon definuje asistovanou reprodukci ve svém § 3 odst. 1 jako „*metody a postupy, při kterých dochází k odběru zárodečných buněk, k manipulaci s nimi, ke*

---

¹⁹ Dostupné z: <https://www.sanatoriumhelios.cz/priciny-neplodnosti/>

²⁰ F. Zegers-Hochschild, G.D. Adamson, J. de Mouzon, O. Ishihara, R. Mansour, K. Nygren, E. Sullivan, S. van der Poel, on behalf of ICMART and WHO, The International Committee for Monitoring Assisted Reproductive Technology (ICMART) and the World Health Organization (WHO) Revised Glossary on ART Terminology, 2009, Human Reproduction, Volume 24, Issue 11, November 2009, str. 1522 „*Infertility (clinical definition): a disease of the reproductive system defined by the failure to achieve a clinical pregnancy after 12 months or more of regular unprotected sexual intercourse.*“

²¹ Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/zdravi/neplodnost-v-sazce-uz-je-zachovani-populace-rika-expert_491817.html

vzniku lidského embrya oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy, k manipulaci s lidskými embryi, včetně jejich uchovávání, a to za účelem umělého oplodnění ženy.“

Při asistované reprodukci přirozené početí chybí a je nahrazeno umělým oplozením ženy. Umělé oplodnění využívá mnoho různých postupů, ať se jedná o nápomoc při zavedení spermií do pohlavních orgánů ženy, či kultivaci a přenos lidského embrya vzniklého oplodněním vajíčka spermií mimo tělo do pohlavních orgánů ženy.²² Stejně tak se mnohostí může vyznačovat i původ využívaného genetického materiálu. Zárodečné buňky mohou pocházet nejen od muže a ženy společně podstupujících léčbu neplodnosti, ale rovněž od dárce či dárců.²³

Genetické pouto mezi osobami podstupujícími léčbu neplodnosti a dítětem se různí v závislosti na zvolené metodě asistované reprodukce a původu zárodečných buněk. Mezi základní metody asistované reprodukce můžeme zařadit metodu nitroděložního oplodnění (intrauterinní inseminace, IUI), metodu mimoděložního oplodnění (in vitro fertilizace, IVF) a metodu intracytoplasmatické injekce spermie (ICSI).²⁴

3.1.2. Metody asistované reprodukce

Metoda IUI

Nejstarší a nejjednodušší metodou je metoda intrauterinní inseminace, jejíž podstatou je zavedení připravených zdravých spermií do průchodných vaječnicků ženy v době ovulace, přičemž k vlastnímu oplození vajíčka již dochází přirozeným způsobem. Metoda využívá vhodné spermie buď partnera (homologní oplodnění), nebo anonymního dárce (heterologní oplodnění).²⁵ Za těchto podmínek budou biologickými rodiči žena, která dítě porodila a muž, který poskytl spermie.

---

²² Ustanovení § 3 odst. 3 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

²³ Ustanovení § 3 odst. 4 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴ AMERICAN SOCIETY FOR REPRODUCTIVE MEDICINE, ASSISTED REPRODUCTIVE TECHNOLOGY, A Guide for Patients, Revised 2018. str. 8

²⁵ American Pregnancy Association, Intrauterine insemination (IUI): Uses Risks and Success Rate, dostupné z: <https://americanpregnancy.org/getting-pregnant/intrauterine-insemination/>

Metoda IVF

Prvním příkladem mimotělního oplození je metoda IVF, jejíž podstatou je přidání spermií k připraveným vajíčkům ve speciální misce s roztokem, přičemž spermie pronikají do vajíčka samy. V případě úspěchu pak dojde k vývinu embrya, které je následně transferováno do dělohy ženy.²⁶ Na tomto procesu může participovat větší počet osob. Lze si například představit situaci, kdy neplodný pár, u něhož nelze využít vlastní zárodečné buňky, využije jak darovaných spermií, tak darovaného vajíčka. V tomto případě bude biologickým otcem dítěte muž, který poskytl spermie a biologickou matkou bude žena, která dítě odnosiла a porodila.

Metoda ICSI

Při užití metody ICSI dochází k přímému zavedení jediné spermie pomocí kapiláry přímo do vajíčka, a pokud se z takto oplodněného vajíčka vyvine embryo, je implantováno do dělohy ženy. Indikacemi pro užití metody ICSI může být například nízká pohyblivost či počet spermií, vysoký věk nebo nízký počet vajíček. Při této metodě lze užít jak vajíčka a spermie páru podstupujícího léčbu neplodnosti, tak zárodečných buněk dárců.²⁷

V případě užití zárodečných buněk páru bude pár biologickými rodiči a stejně jako v předešlém případě, při užití dárcových spermií bude biologickým otcem anonymní dárcce. Obdobně jako v předchozím případě, při užití darovaných vajíček je biologickou matkou žena, která dítě odnosiла a porodila, neboť embryo vložené do pacientky se stává integrální součástí jejího těla, a to i přes úplnou nebo částečnou absenci genetické vazby.

Výše uvedené lze podpořit argumentem *a maiori ad minor* ve srovnání s transplantací dělohy. Pokud se přenosem orgánu (např. vaječníku) od dárcce do těla příjemce a splynutím s tkání příjemce stává tento orgán integrální součástí těla, tím spíš musí výše uvedené platit v případě přijetí vajíček z takového vaječníku, třebaže nesou jinou genetickou informaci. Je proto nemyslitelné, aby z vlastní součásti těla vzešel biologicky cizí plod.

---

²⁶ AMERICAN SOCIETY FOR REPRODUCTIVE MEDICINE, ASSISTED REPRODUCTIVE, TECHNOLOGY, A Guide for Patients, Revised 2018, str. 4

²⁷ AMERICAN SOCIETY FOR REPRODUCTIVE MEDICINE, ASSISTED REPRODUCTIVE TECHNOLOGY, A Guide for Patients, Revised 2018, str. 8

Podle výzkumu doktorů Felipe Vilella a Carlose Simóna z IVI Foundation bylo dokonce prokázáno, že ženy využívající darovaná vajíčka předávají plodu genetický materiál prostřednictvím plodové vody. Embrya absorbují DNA matky a jejich genetická informace se tak může změnit.²⁸

Za zvláštní případ asistované reprodukce lze považovat právě i náhradní mateřství. V tomto případě těhotenstvím projde buď přímo dárkyně vajíčka (srov. bod 4.2.2 Tradiční náhradní mateřství), nebo žena bez genetické vazby k dítěti (srov. bod 4.2.1 Gestační náhradní mateřství). Pokud má být embryo odnošeno náhradní matkou, lze těhotenství dosáhnout buď přirozenou cestou, či za použití některé z metod asistované reprodukce. V takovém případě bude náhradní matka biologicky příbuzná s dítětem. Jestliže je zvolena metoda gestačního náhradního mateřství, neplodné ženě jsou odebrána vajíčka, která jsou následně oplodněna partnerovým spermatem a transferována do dělohy náhradní matky. Náhradní matka v tomto případě nebude genetickým příbuzným dítěte.²⁹

3.1.3. Právní postavení biologického rodiče

Právní postavení biologického rodiče je možné přiblížit na základě relevantních ustanovení občanského zákoníku. Právní postavení biologického rodiče – otce lze v základu vymezit pomocí třetí domněnky otcovství formulované v § 783/2 občanského zákoníku, uplatnitelné pouze v soudním řízení, která stanovuje vyvratitelnou domněnku otcovství na základě soulože v kritické době (srov. bod 3.3.2 Otcovství - Třetí domněnka – určení otcovství soudem).

Další práva biologického otce se odvíjejí právě od určení rodičovství skrze tuto domněnku. Možnou povinnost biologického otce zakotvuje občanský zákoník ve svém § 920. Podstatou této povinnosti je poskytování výživného a příspěvku na úhradu nákladů souvisejících s těhotenstvím, a to ze strany pravděpodobného otce. Soud může

---

²⁸ Felipe Vilella, Juan M. Moreno-Moya, Nuria Balaguer, Alessia Grasso, Maria Herrero, Sebastian Martínez, Antonio Marcilla, Carlos Simón, RESEARCH ARTICLE Hsa-miR-30d, secreted by the human endometrium, is taken up by the pre-implantation embryo and might modify its transcriptome, 2015

IVI Foundation demonstrates, for the first time, communication between the future mother and the embryo prior to implantation, 2015, dostupné z: <https://ivi-fertility.com/blog/ivi-foundation-demonstrates-for-the-first-time-communication-between-the-future-mother-and-the-embryo-prior-to-implantation/>

²⁹ AMERICAN SOCIETY FOR REPRODUCTIVE MEDICINE, ASSISTED REPRODUCTIVE TECHNOLOGY, A Guide for Patients, Revised 2018, str. 15

rovněž pravděpodobnému otci uložit povinnost k zajištění výživy dítěte po dobu, po níž by zaměstnankyni náležela mateřská dovolená.³⁰

3.2. Sociální hledisko

V rámci sociálního rodičovství se za rodiče považují osoby, které skutečně naplňují úlohu rodičů, tedy osoby, které o dítě pečují, jako by bylo jejich (biologicky) vlastní, byť tomu tak ve skutečnosti být nemusí.³¹ Dítě vychovávají, soustavně o ně pečují, zajišťují jeho rozvoj a chrání ho. Definičním znakem je v tomto případě právě plnění role sociálních rodičů a je tedy nerozhodné, zda se jedná o rodiče biologické.³²

V rámci příkladu sociální rodiny si tak lze představit situaci, kdy manžel pečuje spolu s manželkou o dítě z bývalého manželství, společně jej zaopatřují a poskytují mu potřebnou výživu a výchovu, zatímco právní otec, bývalý manžel, se s dítětem nestýká a ani neposkytuje výživné. Z pohledu svého fungování je tak tato rodina navenek neodlišitelná od kterékoli jiné.

3.2.1. Právní postavení sociálního rodiče

Právo existenci této situace promítá do svých ustanovení (byť nevýslovně) a upravuje postavení sociálních rodičů, vyplývajícího z jejich faktické situace.³³ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku dokonce hovoří *expressis verbis* o sociálním rodičovství,³⁴ stejně tak komentář tento pojem užívá a staví ho na roveň s termínem „nevlastní rodič.“

Předpokladem naplnění ustanovení § 885 nazvaného „podíl na péči a výchově“ je (a) péče o dítě pouze jednoho z rodičů a (b) vztah mezi rodičem a jeho manželem, partnerem či druhem a jejich společné soužití s dítětem ve společné domácnosti. Z dikce zákona dále plyne, že toto ustanovení dopadá jak na páry heterosexuální, tak homosexuální, jak manželské či v registrovaném partnerství, tak osoby žijící spolu v rodinné domácnosti. Postavení jednotlivých párů je přitom v zásadě shodné a

³⁰ BRUNCKO, S., 2012, op. cit.

³¹ RADVANOVÁ, S., 2016, op. cit.

³² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a ZUKLÍNOVÁ, M. 2016, op. cit.

³³ § 885 občanského zákoníku: „*Pečuje-li o dítě jen jeden z rodičů, podílí se na péči o dítě a jeho výchově i manžel nebo partner rodiče dítěte, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti. To platí i pro toho, kdo s rodičem dítěte žije, aniž s ním uzavřel manželství nebo registrované partnerství, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti.*“

³⁴ Důvodová zpráva k z. č. 89/2012, občanskému zákoníku. Komentář k ust. § 885: „*Dosavadní právní úprava je obohacena o právo, resp. obdobné právo toho, kdo nejso manželem žije manželským životem v rodinné domácnosti s rodičem dítěte a dítětem (tzv. sociální rodič).*“

vyplývá z něj povinnost podílet se na péči a výchově nezletilého dítěte (srov. § 687 odst. 2 občanského zákoníku³⁵ a § 13 odst. 3 zákona č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství.)³⁶ Tuto povinnost komentář dovozuje i u osob, které spolu neuzavřeli manželství či registrované partnerství, a to poukázáním na část ustanovení „*to platí i pro toho...*“, přiznávajícím tím těmto osobám stejné postavení.

Zákon však, stejně jako předešlá právní úprava (zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině), neposkytuje výraznější právní nástroje ochrany zájmů sociálního rodiče, například pokud by došlo k rozpadu vztahu. V rámci platné právní úpravy se naskytuje možnost svěřeni dítěte do péče jiné osoby (§ 953 a násl. občanského zákoníku). Podle ustanovení § 954 odst. 2 občanského zákoníku má v tomto případě sociální rodič jako osoba blízká podle § 22 odst. 1 in fine občanského zákoníku přednost před jinými osobami, pokud se ujme péče a je to v souladu se zájmy dítěte. Výše uvedené platí dle § 962 odst. 2 občanského zákoníku i pro svěřeni do pěstounské péče.

Pokud by tomu tak nebylo, dostal by se sociální rodič do velmi nevýhodné pozice, kdy by na jedné straně o dítě reálně pečoval a zaopatřoval jej, na straně druhé by však k němu neměl žádná práva. Dle § 927 občanského zákoníku mají sociální rodič a dítě vzájemné právo stýkat se, pokud zde existuje citový vztah trvalejšího charakteru a dítě by při odepření kontaktu utrpělo újmu.

3.3. Právní hledisko

Z pohledu práva jsou rodiči osoby, které jsou právem jako rodiče určeny.³⁷ Cílem právní úpravy v otázce rodičovství je (a vždycky byla) snaha poskytnout právní pravidla pro dosažení souladu mezi biologickým a právním rodičovstvím, tedy aby mateřství a otcovství ke konkrétnímu dítěti odpovídalo především biologickému stavu.³⁸ Při naplnění zákonem stanovených předpokladů, na základě nichž je právně určeno, kdo je rodičem dítěte, se takto určení rodiče stávají nositeli příslušných práv a povinností upravených v části druhé (rodinné právo) občanského zákoníku, zejména pak v hlavě

---

³⁵ „Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.“

³⁶ „Pokud jeden z partnerů pečuje o dítě a oba partneři žijí ve společné domácnosti, podílí se na výchově dítěte i druhý partner; povinnosti týkající se ochrany vývoje a výchovy dítěte se vztahují i na tohoto partnera.“

³⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., a ZUKLÍNOVÁ, M. 2016, op. cit.

³⁸ RADVANOVÁ, S., 2016, op. cit.

druhé (příbuzenství a švagrovství), díle druhém (poměry mezi rodiči a dítětem). Níže bude pojednáno o rodičovství, způsobech jeho určování a souvisejících právech a povinnostech ve zjednodušeném rozsahu pro účely této práce.

Občanský zákoník se o rodičovství zmiňuje v souvislosti s jeho systematickým členěním v názvu oddílu,³⁹ pojem však nerozvádí a dále upravuje zvláště vznik právního poměru matky a dítěte (mateřství)⁴⁰ a otce a dítěte (otcovství).⁴¹ Lze tedy dovodit, že pod pojmem rodičovství občanský zákoník rozumí otcovství a mateřství. Samotný vznik rodičovství je spojen s právními skutečnostmi, v případě matky faktem porodu, v případě otce složenými právními skutečnostmi v podobě právních domněnek.

3.3.1. Mateřství

Mateřství představuje základní statusový poměr mezi matkou a jejím dítětem. Právní úprava mateřství obsažená v občanském zákoníku je jednoznačná a odpovídá tradičnímu pojetí, v němž se odráží základní starořímský postulát *mater semper certa est* (matka je vždy jistá). Tato dodnes platná zásada je modifikací původních zásad „*Mater semper certa est, etiamsi vulgo conceperit*“ („Matka je vždy jistá, i kdyby počala mimo manželství“) a „*Mater semper in iure certa est*“ („Podle práva je matka vždy jistá“) (obě in *Digesta* 2, 4, 5).⁴²

Na základě této zásady staví rovněž občanský zákoník, podle něhož je matkou dítěte žena, která je porodila,⁴³ a to bez ohledu na použitý genetický materiál (vajíčko dárkyně). Zásadní význam tak má tato zákonná úprava právě pro případy náhradního mateřství a asistované reprodukce. Z dikce § 1 odst. 2 občanského zákoníku⁴⁴ lze dovodit, že se jedná o ustanovení kogentní, neboť se týká právního postavení osob. Podle platné právní úpravy tak nelze s mateřstvím disponovat, není možné se ho tedy jednostranným projevem vůle zříci či vzdát, ani jej smluvně převést na další osobu.

---

³⁹ Občanský zákoník, Část druhá, Hlava II, Díl 2, Oddíl 1, Určování rodičovství

⁴⁰ § 775 občanského zákoníku

⁴¹ § 776 a násl. občanského zákoníku

⁴² SKŘEJPEK, M. *Mater certa pater semper incertus*. In: HENDRYCH, D., BĚLINA, M., FIALA, J., ŠÁMAL, P., ŠTURMA, P., ŠTENGLOVÁ, I., KARFÍKOVÁ, M.. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009

⁴³ § 775 občanského zákoníku

⁴⁴ „*Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.*“

Zejména poslední uvedená skutečnost tak má v praxi dopad na případné smlouvy o náhradním mateřství, neboť právní jednání v rozporu s výše uvedeným zákonným imperativem by bylo stiženo absolutní neplatností, ke které soud přihlédne ex offio.⁴⁵

Mateřství je tak dáno fakticky porodem a není třeba dalšího dokazování. Porodem se rozumí ukončení těhotenství narozením dítěte, přičemž za narození živého dítěte se považuje úplné vypuzení či vynětí plodu z matčina těla. Délka těhotenství nehraje roli, podstatné je, zda dítě dýchá a vykazuje známky života, jako jsou například srdeční činnost, pulsace pupečníku či pohyb kosterního svalstva.⁴⁶

Pro určení matky není rozhodující, zda dítě, které žena porodila, k ní má také genetickou vazbu. Právní mateřství je tak totožné s mateřstvím biologickým s tím, že došlo-li k dárčovství vajíček, je genetické mateřství irelevantní.⁴⁷ Genetický původ dítěte tedy nemá na mateřství v právním slova smyslu žádný vliv a osobu matky nelze zpochybnit.

Zákon zde akcentuje a upřednostňuje zájem na ochraně a určitosti statusového postavení dítěte, které by mohlo být náhradním mateřstvím ohroženo. Jestliže by právní postavení dítěte záviselo na dodržení závazků vyplývajících ze smlouvy o náhradním mateřství, pak se při porušení smluvních ustanovení ocitá v nejistotě, zejména v případech, kdy by o ně ani jedna ze smluvních neměla zájem, či naopak, pokud by se náhradní matka rozmyslela, odmítla dítě předat a hodlala si ho ponechat.

Dokonce ani jediné ustanovení občanského zákoníku týkající se náhradního mateřství⁴⁸ tuto zásadu nijak nerozporuje a nezpochybňuje, pouze umožňuje narovnání právních vztahů vzniklých porodem v rozporu s biologickým rodičovstvím a prolamuje jinak kategorický zákaz osvojení v řadě přímé.⁴⁹ V tomto případě tak zákon umožňuje využití

---

⁴⁵ § 580 odst. 1 a § 588 občanského zákoníku

⁴⁶ ŠMÍD, O., VACOVÁ, R.. Povinnosti a práva rodičů k dětem. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-195-3, str. 21

⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., HULMÁK, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., PSUTKA, J., SIEGLOVÁ, Z., SEDLÁK, P., WESTPHALOVÁ, L., KAPITÁN, Z., KOŽIAK, J., ŠMÍD, O., HRUŠÁKOVÁ ML., M.. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 506.

⁴⁸ § 804 občanského zákoníku: „Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství.“

⁴⁹ HRUŠÁKOVÁ, M., HULMÁK, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., PSUTKA, J., SIEGLOVÁ, Z., SEDLÁK, P., WESTPHALOVÁ, L., KAPITÁN, Z., KOŽIAK, J., ŠMÍD, O., HRUŠÁKOVÁ ML., M.. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 643

některé z metod asistované reprodukce v rámci nejbližší rodiny, tedy za pomoci sestry či matky některého z genetických rodičů jako náhradní matky. Tato výjimka je zároveň jedinou formou privilegizace náhradního mateřství v procesu osvojení.

Význam tohoto statusového poměru a jeho určení je nenahraditelný a zcela klíčový, neboť bez určení mateřství nelze určit otce dítěte, protože právě domněnky otcovství závisí na vztahu muže k matce dítěte a bez určení matky dítěte by je nebylo možno uplatnit. Právě jednoznačnost, předvídatelnost, jistota a stabilita ve statusových poměrech jsou vysokou hodnotou nejen pro dítě samotné, ale i pro jeho rodiče, další příbuzné a celou společnost.⁵⁰

3.3.2. Otcovství

Jestliže matka dítěte je vždy jistá, o otci platí pravý opak, a to již od dob římských. Zatímco mateřství je faktem porodu postaveno na právní jistotě, u otcovství lze mluvit o míře pravděpodobnosti, proto je jeho úprava tradičně komplikovanější. Právním nástrojem určení otce dítěte jsou domněnky otcovství, které ve svém souhrnu tvoří komplexní systém umožňující určit otce dítěte tak, jak to odpovídá pravděpodobnosti a obecné lidské zkušenosti.⁵¹ Koncepce právních domněnek určení otcovství je založena na jejich vyvratitelnosti, v nichž se odráží právě pouhá pravděpodobnost biologického otcovství, umožňující korekci a nalezení shody mezi biologickou a právní rovinou rodičovství ve sporných případech, což je jedním z primárních cílů právní úpravy rodičovství.

Úprava určování obsažená v občanském zákoníku je založena na třech právních domněnkách – domněnce svědčící manželovi, domněnce v případě souhlasného prohlášení a určení otcovství soudem. Při pojmenovávání jednotlivých domněnek vycházím z jejich označení uvedeném v komentáři k občanskému zákoníku.⁵² Systém

---

⁵⁰ SKÁCEL, J., 2011, op. cit.

⁵¹ WINTEROVÁ, A.. Určení otcovství nad rámec zákonných domněnek. *Správní právo*. 2003, č.5-6, s. 315.

⁵² „§ 776 [Prvá domněnka svědčící manželovi matky] § 777 [Konverze ve prospěch druhé domněnky] § 778 [Domněnka v případě umělého oplodnění neprovdané matky] § 779 [Druhá domněnka založená souhlasným prohlášením]... § 783 [Třetí domněnka – určení otcovství soudem]“ In: HRUŠÁKOVÁ, M., HULMÁK, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., PSUTKA, J., SIEGLOVÁ, Z., SEDLÁK, P., WESTPHALOVÁ, L., KAPITÁN, Z., KOŽIAK, J., ŠMÍD, O., HRUŠÁKOVÁ ML., M.. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 520

domněnek při určování otcovství je založen na jejich vzájemné návaznosti, tj. přistupuje se k nim v zákonem určeném pořadí.

Domněnka otcovství manžela matky

První domněnka určení otcovství vychází z tradičně silného postavení manžela a vysoké míry pravděpodobnosti souladu právního, sociálního a biologického rodičovství. V domněnce lze rovněž spatřovat promítnutí zákonem předpokládaného účelu manželství stanoveného v § 655 občanského zákoníku⁵³ a zákonného požadavku věrnosti mezi manžely, vyplývajícího z ustanovení § 687 odst. 2 občanského zákoníku, a veřejného zájmu na jistotě a stabilitě statusových poměrů.⁵⁴

První domněnka svědčí manželku matky v případě, že se dítě narodí za doby trvání manželství, nebo do třetího dne po zániku manželství, prohlášení manželství za neplatné či prohlášení manžela matky za nezvěstného.⁵⁵ Pokud se však v této lhůtě narodí dítě ženě znovu provdané, svědčí domněnka otcovství novému manželku, bez ohledu na výše uvedenou lhůtu.⁵⁶

V kontextu problematiky náhradního mateřství lze, byť bez výslovné zákonné úpravy, dovodit, že manžel matky dítěte bude právně otcem i v případě, že se dítě narodí po umělém oplodnění, samozřejmě za současného splnění všech výše uvedených podmínek. Manželský statut zde tak bude právním důvodem určení otce, bez ohledu na použitý genetický materiál. Z výše uvedeného důvodu proto vzhledem k platné právní úpravě není vhodné, aby náhradní matkou byla vdaná žena.

Konverze první domněnky v domněnku druhou

Jak již bylo uvedeno výše, jednotlivé domněnky jsou hierarchizovány, což znamená, že v případě uplatnění první domněnky není možné uplatnit domněnku jinou. Výjimku tvoří ustanovení § 777 občanského zákoníku upravujícího situaci, kdy se k otcovství k dítěti

---

⁵³ „Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.“

⁵⁴ „Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.“

⁵⁵ Ustanovení § 776 odst. 1 občanského zákoníku.

⁵⁶ Ustanovení § 776 odst. 2 občanského zákoníku.

narozeného po zahájení řízení o rozvod manželství hlásí jiný muž, než (bývalý) manžel matky.

Na základě tohoto ustanovení tak lze určit otcovství k dítěti, které se narodila v intervalu od zahájení řízení o rozvodu a do třicátého dne po rozvodu manželství, jestliže manžel matky dítěte prohlásí, že není otcem a zároveň jiný muž prohlásí, že otcem dítěte je. K prohlášení obou mužů se musí shodně připojit matka dítěte.⁵⁷

Toto ustanovení tak poskytuje jednoduché řešení situace, kdy o otcovství dítěte není fakticky pochyb a mezi zúčastněnými nejsou ohledně něj rozpory.

Domněnka v případě umělého oplodnění ženy

Domněnka obsažená v § 778 občanského zákoníku je reakcí na stále častěji využívané metody asistované reprodukce. Předpokladem uplatnění této domněnky je umělé oplodnění neprovdané ženy, k němuž dal souhlas muž. Tento muž je pak považován za otce dítěte. Ustanovení zjevně vychází z premisy, že muž dávající souhlas k umělému oplodnění má fakticky v úmyslu být dítěti otcem.

Předpoklady pro využití umělého oplodnění, resp. asistované reprodukce, jsou upraveny primárně v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, a zákoně č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách. Blíže je o nich pojednáno v bodu 3.1.1 Asistovaná reprodukce.

Jak je již uvedeno ve shora odkazované části práce, metody asistované reprodukce nutně nevyužívají genetický materiál neplodného páru podstupujícího léčbu. Zákon tak v tomto případě umožňuje rozklížení biologické a právní vrstvy rodičovství.

Právě tato domněnka tak může být využita pro účely náhradního mateřství. Podmínkou provedení umělého oplodnění je písemný souhlas učiněný párem podstupujícím tuto zdravotní službu.⁵⁸ Není zde nutný manželský svazek mezi mužem a ženou, je dokonce

---

⁵⁷ Ustanovení § 777 odst. 1 občanského zákoníku.

⁵⁸ Ustanovení § 8 odst. 2 zákona o specifických zdravotních službách: „(2) Na základě informace podle odstavce 1 neplodný pár udělí písemný souhlas s provedením asistované reprodukce; písemný souhlas musí být opakovaně udělen před každým provedením umělého oplodnění. Souhlas je součástí zdravotnické dokumentace vedené o příjemkyni.“

nerozhodné, zda muž sám již je v existujícím manželství. Zákon však nepřipouští provedení umělého oplodnění, pokud mezi žadateli existuje při předložení příbuzenský vztah vylučující uzavření manželství.

Po narození dítěte se tak muž, který udělil souhlas, stává právně otcem dítěte a otevírá se výhodná pozice pro účely osvojení dítěte jeho manželkou.

Druhá domněnka založená souhlasným prohlášením

Určit otcovství podle ustanovení § 779 občanského zákoníku lze tehdy, pokud nedojde k uplatnění žádné předchozí domněnky. Otce dítěte v tomto případě určí souhlasné prohlášení matky a muže, jež o sobě tvrdí, že je otcem. Prohlášení se tak skládá ze dvou jednostranných právních jednání, která je možné učinit jak před soudem, tak před matričním úřadem.

I v souvislosti s touto domněnkou se nabízí možné využití pro účely náhradního mateřství. Lze si tak představit situaci, kdy neprovdaná žena, která otěhotněla jinak než umělým oplodněním (se souhlasem muže-otce), umožní muži, který není biologickým otcem dítěte, nastoupit do postavení otce v právním slova smyslu.

Lze však mít za to, že tento postup by byl v rozporu se smyslem a účelem zákonné úpravy institutu určování rodičovství, kterou je zejména harmonizace právního, sociálního a biologického rodičovství.⁵⁹ Pro případ nerespektování tohoto požadavku zákon dává soudu možnost zahájit ex offo řízení o popření otcovství. Vzhledem k tomu, že matrice není výslovně zákonem umožněno, aby zkoumala soulad biologického a právního otcovství a nad tímto oprávněním visí otazník i v případě soudu,⁶⁰ je otázkou, na kolik může stát těmto nežádoucím stavům bránit. Zvláštností tohoto ustanovení je možnost určení otcovství k nasciturovi (dítě počaté, dosud nenarozené).

Třetí domněnka - určení otcovství soudem

---

⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, HULMÁK, Milan, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, PSUTKA, Jindřich, SIEGLOVÁ, Zuzana, SEDLÁK, Petr, WESTPHALOVÁ, Lenka, KAPITÁN, Zdeněk, KOŽIAK, Jaromír, ŠMÍD, Ondřej, HRUŠÁKOVÁ ML., Milana. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 536.

⁶⁰ HRUŠÁKOVÁ, M., HULMÁK, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., PSUTKA, J., SIEGLOVÁ, Z., SEDLÁK, P., WESTPHALOVÁ, L., KAPITÁN, Z., KOŽIAK, J., ŠMÍD, O., HRUŠÁKOVÁ ML., M., op. cit.

Domněnka otcovství muže, který s matkou dítěte souložil v rozhodné době je poslední možností, upravovanou občanským zákoníkem v § 783. Rozhodnou dobou zákon rozumí období od tří set do sto šedesáti dní před narozením dítěte, pokud jeho otcovství není vyloučeno závažnými okolnostmi.⁶¹ Soud takto může rozhodnout na základě návrhu tvrzeného otce, matky dítěte či dítěte samého.⁶²

Podstatou uplatnění třetí domněnky je tedy hledisko soulože v rozhodné době. K určení otcovství tak stačí pouze prokázání, že k aktu došlo. Zákon tak teoreticky nikterak nereflektuje situaci, kdy by matka dítěte měla více sexuálních partnerů v rozhodné době, proto pouze tento důkaz poukazuje na domnělého otce pouze nepřímou. Řízení o určení otcovství je návrhové a nesporné řízení, tradičně ovládané zásadou vyšetřovací.⁶³ Soud má tedy z moci úřední povinnost prokázat rozhodné skutečnosti pro vydání rozhodnutí a za tímto účelem je oprávněn nařídít provedení znaleckého posudku z oboru lidské genetiky využívající metodu analýzy lidské DNA.⁶⁴ Statusový poměr mezi otcem a dítětem v případě třetí domněnky vzniká ke dni právní moci rozsudku o určení otcovství.

---

⁶¹ § 783 odst. 2 občanského zákoníku

⁶² § 783 odst. 1 občanského zákoníku

⁶³ HRUŠÁKOVÁ, M., HULMÁK, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., PSUTKA, J., SIEGLOVÁ, Z., SEDLÁK, P., WESTPHALOVÁ, L., KAPITÁN, Z., KOŽIAK, J., ŠMÍD, O., HRUŠÁKOVÁ ML., M.. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, ISBN: 978-80-7400-503-9, s. 553.

⁶⁴ srov. náleží Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/2007, bod 15.

4. Náhradní mateřství

Bezdětné páry, které se potýkaly s komplikacemi při početí či dokonce neplodností, měly v minulosti možnost buď se smířit s životem bez dětí, nebo si dítě adoptovat. Dnes se však většina párů může dočkat vlastního potomka i přes obtíže, které v minulosti znamenaly doživotní neplodnost, a to díky dramatickému rozvoji v oblasti reprodukční medicíny a užití jejích léčebných postupů. Procesy a technologie asistované reprodukce poskytují pomoc neplodným párům toužícím po dítěti a jedním ze způsobů překonání neplodnosti je i náhradní či surogátní (surogační) mateřství.⁶⁵

Institut náhradního mateřství představuje možnost uspokojit pro mnohé základní lidskou potřebu mít vlastní potomky. Ženy, které nemohou otěhotnět přirozenou cestou, ať už pro překážku na straně své či partnera, mají možnost využít dárců a metod asistované reprodukce (srov. 3.1.2 Metody asistované reprodukce.) Pro ženy, které mají vajíčka způsobilá k oplození, avšak jejich neplodnost tkví v nezpůsobilosti dítě nosit či porodit, poskytuje náhradní mateřství jednu z mála cest, jak se mohou dočkat geneticky a právně vlastního dítěte.⁶⁶

Nově s rozvojem manželství, potažmo registrovaného partnerství osob stejného pohlaví, vyvstává řada otázek v souvislosti s možností využití náhradního mateřství pro zakládání rodin nejen homosexuálními páry, ale v posledních letech i genderově neutrálními osobami a tyto otázky se přidávají k již tak četným problémům, kterým institut náhradního mateřství čelí, a které vyvolávají vášně v odborné i laické diskuzi, na poli právním, psychosociálním, etickém, morálním i náboženském.

Možná právě z důvodu komplikovanosti daného tématu a jeho přesahů do mnoha vědních oborů a disciplín doposud neexistuje jednotný přístup k řešení alespoň základních otázek. Proto se lze setkat s množstvím nejrůznějších definic, přístupů a měř regulovanosti mezi jednotlivými právními řády, od úplné legalizace (některé státy USA, Rusko, Ukrajina), přes legalizaci pouze v altruistické podobě (Velká Británie,

---

⁶⁵ Doslovný překlad anglického termínu „surrogate motherhood“

⁶⁶ FRINTA, O. O náhradním mateřství v ČR a ve Velké Británii. In: Aktuální otázky rodinné politiky a praxe VI. Rodičovství – uplatnění práv v praxi. 1. vyd. Plzeň: DOMUS – Centrum pro rodinu, 2016, s. 47.

Nizozemí, Dánsko), mlčení a právní nejistotu (Česká republika), až po výslovný zákaz (Německo, Francie.)⁶⁷

4.1. Definice náhradního mateřství

Pod pojmem náhradní mateřství se rozumí situace, kdy náhradní matka otěhotní, nosí a porodí dítě pro někoho jiného.⁶⁸ Protože náhradní mateřství není zákonem definovaným pojmem, jeho teoretická vymezení jednotlivými autory se liší, byť často jen v detailech.

Dnes již téměř klasickou komplexní definici poskytuje profesor Haderka, který k podstatě náhradního mateřství uvádí následující: *„Jde o situaci, kdy buď za úplatu, nebo snad i bezúplatně je zjednána žena (jejíž osobní stav není rozhodný) a to za tím účelem, aby se dala uměle inseminovat (zpravidla semenem muže z objednatelského páru) nebo aby si dala implantovat embrya obstarané objednatelským párem, dítě donosila a po porodu je odevzdala objednatelům.“*⁶⁹

Tato definice v sobě zahrnuje všechny základní druhy náhradního mateřství, o nichž je pojednáno níže (srov. 4.2 Formy náhradního mateřství).

Účelem náhradního mateřství je již od samého počátku porození dítěte pro jiného, přičemž konečným cílem je vznik rodinněprávních vztahů mezi dítětem a objednateli (osobami, pro něž náhradní matka dítě nosila a porodila.)

Další vymezení pojmu nabízí Právní slovník: *„Surogační mateřství je jedna z nejvíce diskutovaných forem asistované reprodukce. Jde o případ tzv. matky hostitelky, kdy oplozené vajíčko je implantováno jiné ženě, která dítě donosí, porodí a odevzdá biologické matce dítěte.“*⁷⁰ Vzápětí dodává, že náhradní mateřství je v rámci současně nastavené právní úpravy mateřství vyloučeno, přičemž možnost řešení spatřuje v osvojení dítěte objednatelkou při dodržení zákonem požadovaných náležitostí.

---

⁶⁷ SKÁCEL, J. Est mater semper certa?. Bulletin advokacie. 2011, č. 6, s. 26-32

⁶⁸ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 282.

⁶⁹ HADERKA, J. Surogační mateřství. Právní obzor, 1986, č. 10.

⁷⁰ HRUŠÁKOVÁ, M. Surogační mateřství. In: HENDRYCH, D., BĚLINA, M., FIALA, J., ŠÁMAL, P., ŠTURMA, P., ŠTENGLOVÁ, I., KARFÍKOVÁ, M.. Právní slovník. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.

Blackův právní slovník uvádí, že náhradní matka je „žena, která je uměle oplodněna spermatem manžela jiné ženy. Otěhotní, donosí dítě a po porodu převede svá rodičovská práva na skutečného otce a jeho manželku.“⁷¹ Tato definice popisuje tradiční formu náhradního mateřství (4.2.2 Tradiční náhradní mateřství), přičemž jak je podrobněji uvedeno v kap. 3.3.1 Mateřství, v kontextu platné právní úpravy není možné disponovat rodičovskými právy.

V rámci této práce je pojednáváno o náhradním mateřství jako o metodě asistované reprodukce vyhrazené výlučně pro medicínské indikace a stranou ponechává sociální důvody. Je zcela pochopitelné, že při nazírání na tento institut jako na možné řešení neplodnosti se snadněji přistupuje k etickým a právním otázkám a náhradní mateřství je v této podobě přijatelnější nejen lidsky, ale i mediálně. Naproti tomu, využití náhradního mateřství z čistě sociálních důvodů, ať už kariérních či estetických, tedy bez zdravotní indikace, je obecně považováno za neetické a podle stanoviska Mezinárodní federace gynekologie a porodnictví FIGO je metoda surogace ze sociálních důvodů neakceptovatelná.⁷² Náhradní mateřství by tedy mělo být vyhrazeno pro ty, kdo nemohou mít potomky přirozenou cestou, ne pro ty, kdo nechtějí.

4.2. Formy náhradního mateřství

V závislosti na původu použitých pohlavních buněk je možné rozlišovat dva základní dva typy náhradního mateřství: tradiční (pravé, úplné) a gestační (nepravé, částečné) náhradní mateřství.⁷³ Dalším kritériem dělení náhradního mateřství je jeho úplatnost, podle něj se rozlišují dvě kategorie: altruistické (bezúplatné) a komerční (úplatné) náhradní mateřství.

4.2.1. Gestační náhradní mateřství

Podstatou gestačního náhradního mateřství je, že (náhradní) matka nosí a porodí dítě, které vzniklo spojením spermatu a vajíčka objednatelského páru. Tato v praxi častější forma náhradního mateřství je kombinací mimotělního oplodnění a následného

---

⁷¹ Black, H. C. Blackův právní slovník. 2. svazek. Přeložil Balaš, V. a kol. Praha: Victoria publishing, 1993, ISBN: 80-85605-23-6, s. 1318.

⁷² FIGO Committee for the Ethical Aspects of Human Reproduction and Women's Health. Int J Gynecol Obstet, 2008, 102, str. 312-313

⁷³ BUREŠOVÁ, K. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. Právní rozhledy, 2016, roč. 24, č. 6, s. 193-201

transferu embrya do dělohy náhradní matky. Náhradní matka tak je skutečně pouze ženou, která dítě porodila, avšak geneticky se jedná o dítě objednatelského páru. V případech neplodnosti jednoho z budoucích rodičů lze využít zárodečných buněk dárce.⁷⁴

V celém procesu tak mohou figurovat až tři⁷⁵ ženy: žena – objednatelka, žena – dárkyně vajíčka a žena – náhradní matka.

4.2.2. Tradiční náhradní mateřství

O tradiční náhradní mateřství se jedná v situaci, kdy žena nosí a porodí dítě, k němuž má genetickou vazbu ona a muž z objednatelského páru, případně anonymní dárce. Tato podoba náhradního mateřství je obvykle považována za méně vhodnou variantu, neboť náhradní matka v tomto případě odnese a porodí své (geneticky) vlastní dítě, což může pravděpodobněji vést k odmítnutí předání dítěte.⁷⁶

4.2.3. Altruistické náhradní mateřství

Altruistické, bezúplatné nebo také nezištné náhradní mateřství představuje situaci, kdy se žena stává náhradní matkou bez nároku na odměnu, z vlastního přesvědčení a vůle pomoci jinému páru.

Jak je uvedeno výše, v některých státech, v nichž byl institut náhradního mateřství legalizován, je jeho altruistická podoba vyžadována přímo zákonem a náhradní matka nesmí za podstoupení těhotenství požadovat odměnu. Právě tato podoba akcentuje morální pozitiva náhradního mateřství a na rozdíl od jeho komerční formy nevyvolává tolik kontroverzí.

Od odměny náhradní matky je třeba důsledně odlišovat náklady spojené s těhotenstvím a porodem. Náhrada těchto nákladů surogační matce náleží, avšak limity a rozsah náhrad se mohou různit. Náklady spojené s těhotenstvím a porodem budou v souvislosti s náhradním mateřstvím bezesporu veškeré léčebné výlohy, od nákladů spojených

---

⁷⁴ HESOVÁ, J., KROUPOVÁ, L. Asistovaná reprodukce – etická úskalí a názory veřejnosti. Sestra, tematický sešit 230 – gynekologie a porodnictví. 9. 10. 2008, s. 46.

⁷⁵ Celkem až 4 ženy v případě přenosu mitochondriální DNA:

<http://sitn.hms.harvard.edu/flash/2018/mitochondrial-transfer-making-three-parent-babies/>

⁷⁶ BUREŠOVÁ, K. 2016, op. cit.

s počítím (zejm. náklady na provedení umělého oplodnění a stimulační léky), přes hospitalizace a příslušná vyšetření až po náklady spojené s porodem a poporodní péčí. Těhotenství představuje značnou limitaci a podstatnou změnu v dosavadním způsobu života, proto by v širší perspektivě tyto náklady mohly rovněž zahrnovat náhradu ušlého výdělku, cestovní výdaje, náklady spojené s předáním dítěte, zvláštní výživou a zdravotními doplňky či ošacením.

4.2.4. Komerční náhradní mateřství

V případě komerčního či úplatného náhradního mateřství náleží náhradní matce nejen náhrada nákladů spojená s těhotenstvím a porodem, ale rovněž odměna za odnošení dítěte. Smlouva o náhradním mateřství tak v tomto případě zakládá obchodní vztah mezi náhradní matkou a objednatelským párem. Zatímco motivace na straně objednatelského páru je shodná s altruistickou podobou, tedy získat dítě, motivace náhradní matky je diametrálně odlišná a silné sociálního citění je nahrazeno ekonomickými pohnutkami. Již se nejedná o pouhou službu a pomoc, ale především o možnost dosažení zisku.

Úplatnost náhradního mateřství je obecně spíše kritizována pro etická a morální dilemata, která jsou s ní spojena. Z náhradního mateřství se tak snadno může stát institut vykořisťování chudých, neboť pokud by těhotenství bylo spojeno s odměnou, hrozí, že se náhradními matkami budou stávat ženy v tísnivé finanční situaci, aniž by domýšlely veškeré důsledky, které z toho plynou.

Naproti tomu komercionalizace náhradního mateřství a jeho zařazení do podnikatelských aktivit může poskytovat i řadu výhod. Příkladem mohou být některé státy USA, kde specializované zprostředkovatelské agentury vedou seznamy potenciálních náhradních matek a obstarávají kontakt s objednateli a následné uzavírání smluv. V případě nahlížení na institut náhradního mateřství jako na komerční službu pak v ideálním případě dojde k vytvoření systému, ve kterém budou v zájmu bezproblémového chodu podnikání a prevence nežádoucích následků jak náhradní matka, tak objednatelé podrobeni psychickým, fyzickým a zdravotním testům ověřujícím jejich způsobilost – na straně náhradní matky bude zjišťována zejména schopnost odnosit a porodit zdravé dítě a následně je předat objednatelům, na straně

objednatelů pak psychické a ekonomické předpoklady pro řádnou výchovu a péči o dítě.⁷⁷

4.3. Náhradní mateřství v dějinách

Přestože současná podoba náhradního mateřství využívá nejmodernější poznatky a postupy v oblasti genetiky a reprodukční medicíny, jeho historie sahá hluboko do minulosti, byť v poněkud odlišné podobě.

Zmínky o náhradním mateřství v jeho tradiční formě obsahuje již Starý zákon v knize Genesis. Příběh o Abramovi a Sáráj⁷⁸ je podle Ussherovy chronologie zasazen do období kolem roku 1910 před naším letopočtem.⁷⁹ Abramově manželce Sáráj se nedařilo otěhotnět, a proto Abramovi navrhla, ať spí s její otrokyní Hagar, aby tak měli dítě skrze ni. Hagar skutečně otěhotněla a porodila Abrahamovi syna Izmaela.⁸⁰ Surogační mateřství bylo v mezopotámské době legální, jak dokazuje text hliněné tabulky psané asyrským klínovým písmem, která byla objevena v archeologickém nalezišti Kültepe-Kanesh v Turecku a jejíž stáří je odhadováno na zhruba 2000 let před naším letopočtem. Tabulka zachycuje manželskou smlouvu, v níž je výslovně uvedeno, že pokud ani po dvou letech trvání manželství pár nezplodí potomka, bude využita otrokyně jako náhradní matka, aby porodila mužského potomka pro manželský pár.⁸¹ Rodiči Izmaela jsou tedy právně Abram a Sáráj, přestože biologickými (genetickými) rodiči jsou Abram a otrokyně Hagar.

Již tento biblický příběh však mimoděk poukazuje na komplikace, které může rozklížení jednotlivých vrstev rodičovství způsobit. Sáráj totiž nakonec sama otěhotní, porodí syna Izáka a přiměje Abrama, aby vyhnal Hagar s Izmaelem, neboť s ním není spřízněna genetickým poutem a nechce, aby dědil stejně jako jejich vlastní syn.⁸² Možné komplikace si však zjevně uvědomovali již mezopotámští právníci, neboť do výše

---

⁷⁷ BUREŠOVÁ, K. 2016, op. cit.

⁷⁸ Později „Abraham“ a „Sára“ (Gn 17,5.15)

⁷⁹ JORDAN, S. T. (2016). The Bible timeline: from the creation to the death of John, Ad 100. NY, NY, USA: Chartwell Books. ISBN 978-0-7858-3453-3, str. 29

⁸⁰ Gn 16,2-4.15

⁸¹ EAMES, CH., Hagar and Mesopotamian Surrogacy: What a New Discovery Says, 2017, dostupné z:

<https://watchjerusalem.co.il/330-hagar-and-mesopotamian-surrogacy-what-a-new-discovery-says>

⁸² Gn 21,2.10

zmíněné manželské smlouvy zanesli ustanovení, podle něhož má být otrokyně propuštěna na svobodu, jakmile porodí syna.⁸³

Obdobně když Ráchel nerodila Jákobovi, naléhala na něj, aby vešel k její otrokyni Bilze a měli syny skrze ní. Bilha otěhotněla, dokonce dvakrát, a dala Jákobovi dva syny.⁸⁴ Stejně tak když Ráchelina sestra a další z Jákobových manželek Lea přestala rodit, dala Jákobovi za ženu svou služku Zilpu, která rovněž dvakrát otěhotněla a porodila Jákobovi dva syny.⁸⁵

Bible zná i případ „náhradního otcovství“, kdy bratr zesnulého muže pojme podle švagrovského práva jeho vdovu za manželku a v jeho jméně s ní zplodí děti, jak je uvedeno v příběhu o Judových synech.⁸⁶

Rovněž babylonský Chammurapiho zákoník, pocházející přibližně z období kolem roku 1686 před našim letopočtem, který patří mezi nejstarší dochované zákoníky vůbec, se problematikou náhradního mateřství zabývá. Zákoník v článcích 144 až 147 obsahuje zákonné zakotvení náhradního mateřství, jehož účelem bylo dosažení pokračování rodu, jestliže manželka nemohla nebo nesměla otěhotnět. V těchto případech mohla manželka poskytnout manželovi služku, aby mu porodila děti (syny) místo ní.

Náhradní mateřství nebylo neznámou praxí ani ve starověkém Egyptě, kde faraoni využívali své konkubíny, aby dosáhli mužských potomků, byť tito měli poněkud slabší postavení, například v otázce následnictví. Tradiční náhradní mateřství bylo využíváno rovněž ve starověkém Řecku a Římě.⁸⁷

Cestu pro gestační formu náhradního mateřství otevřel skotský doktor John Hunter, který v roce 1799 popsal a provedl první artificiální inseminaci, což v kontextu náhradního mateřství umožňuje dosažení oplodnění náhradní (náhradní) matky bez nutnosti soulože, představujíc tak společensky přijatelnější alternativu.⁸⁸ V roce 1855

---

⁸³ EAMES, CH., 2017, op. cit

⁸⁴ Gn 30,2-7

⁸⁵ Gn 30,9-12

⁸⁶ Gn 38,8-11

⁸⁷ SVITNEV, K., Legal control of surrogacy – International perspectives, 2006, str. 149-150

⁸⁸ SILLS, E. (Ed.), Handbook of Gestational Surrogacy: International Clinical Practice and Policy Issues. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, ISBN 978-1-107-11222-3, str. 1

otevřel americký chirurg James Marion Sims ženskou nemocnici v New Yorku a jako první se pokusil o systematický přístup k problematice umělého oplodnění, přestože jeho snahy nevedly k žádnému úspěšnému porodu.⁸⁹ Úspěšný, byť eticky sporný příklad se stal v roce 1884, kdy americký lékař William Pancoast vstříkl pomocí injekce dárcovo sperma do dělohy ženy, která dlouho nemohla s manželem počít dítě. Zákrok, díky němuž se později narodil syn, provedl bez jejího souhlasu poté, co ji uvedl do umělého spánku.⁹⁰

Z pohledu náhradního mateřství je zlomovým rokem až rok 1978, kdy se za užití metody in vitro fertilizace (mimotělní spojení spermatu a vajíčka, srov. kap.) narodila Louise Brownová, první „dítě ze zkumavky“. Úspěch zákroku předznamenal možnost vytvoření embryí ze zárodečných buněk „poskytujícího“ páru a jejich následný transfer do náhradní hostitelky.

Pravděpodobně nejznámější případ tradičního náhradního mateřství je případ Baby M. Baby M má zásadní význam pro právní posuzování problematiky náhradního mateřství. Manželé Sternovi najali Mary Beth Whiteheadovou, aby jim za úplatu 10 000 dolarů odniosla a porodila dítě. Přestože v té době byla metoda IVF již známa, nebyla využita, protože se Betsy Sternová obávala, aby její dítě, stejně jako ona, netrpělo roztroušenou sklerózou. Whiteheadová si ovšem po porodu předání dítěte rozmyslela, což vyústilo v jeho následný únos a soudní spor, v němž byla zkoumána otázka platnosti a vymahatelnosti smlouvy o náhradním mateřství. V roce 1987 odvolací soud v New Jersey (The New Jersey Superior Court) rozhodl ve prospěch manželů Sternových, když za účelem ochrany nejlepšího zájmu dítěte formálně potvrdil platnost smlouvy o náhradním mateřství a svěřil jim dítě do péče. Obrat však nastal v roce 1988, kdy naopak nejvyšší soud New Jersey (The New Jersey Superior Court) prohlásil smlouvu za neplatnou a obnovil rodičovská práva Whiteheadové. V souladu s nejlepším zájmem dítěte jej však svěřil do péče manželům Sternovým a Whiteheadové umožnil dítě navštěvovat.⁹¹

---

⁸⁹ The art of artificial insemination, dostupné z: <http://www.doctorsreview.com/history/history-artificial-insemination/>

⁹⁰ Artificial insemination, dostupné z: <https://www.britannica.com/science/artificial-insemination>

⁹¹ Matter of Baby M, 109 N.J. 396, dostupné z: <https://casetext.com/case/matter-of-baby-m-2>

První případ surogačního mateřství za užití metody IVF (plné náhradní mateřství) byl zaznamenán ve Spojených státech v roce 1985 a první dítě narozené náhradní matce mimo USA se narodilo ve Velké Británii v roce 1989 po několika letech intenzivní diskuze ohledně etických aspektů této metody.⁹²

---

⁹² SILLS, E. (Ed.), 2016, op. cit.

5. Právní stav a praxe v České republice

Přestože náhradní mateřství jako metoda asistované reprodukce nečelí z hlediska své proveditelnosti žádným obtížím, institut náhradního mateřství zůstává i po rekonstrukci soukromého práva bez komplexní právní úpravy. Právní řád v případě náhradního mateřství mlčí, není ani výslovně zakázáno, ale ani povoleno a zůstává tak v jakési šedé zóně tolerance bez právní úpravy.

I přesto, že občanský zákoník náhradní mateřství v současnosti předpokládá a pamatuje na něj v již výše zmiňovaném § 804, který prolamuje zákaz osvojení mezi příbuznými v řadě přímé a sourozenci, zůstává tento institut v právu téměř neznámým termínem.⁹³ Vzdor veškerým v této práci uvedeným komplikacím je však institutu náhradního mateřství v České republice využíváno a náhradní mateřství jako zdravotní služba je reprodukčními klinikami nabízeno coby metoda léčby neplodnosti. Pokud nebude stanoveno jinak, pro účely této práce bude nadále náhradním mateřstvím rozuměna situace, kdy objednatelský pár tvoří neplodný heterosexuální sezdáný pár a k oplodnění náhradní matky je užito zárodečných buněk tohoto páru.

5.1. Ústavněprávní rovina

Základním východiskem pro posuzování legality náhradního mateřství bude přirozeně ústavní pořádek, který prostupuje a poskytuje obecný rámec celému právnímu řádu. Na ústavní úrovni nenajdeme konkrétní ustanovení zabývající se náhradním mateřstvím či asistovanou reprodukcí. Je tedy třeba se opírat o zásadu legální licence, obsaženou duplicitně jak v čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky, který stanoví, že „*Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.*“ tak v čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle nějž „*Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.*“ Domnívám se, že významným argumentem podporujícím tvrzení, že náhradní mateřství není protiprávním jednáním, je fakt, že náhradní mateřství v rámci úpravy osvojení v občanském zákoníku představuje výjimku z obecného pravidla a je tedy zákonodárcem zohledněno. Zákonem aprobované jednání nelze považovat za protiprávní. Otázka právní úpravy náhradního mateřství je tak přenechána zákonné úrovni.

---

⁹³ BUREŠOVÁ, K. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. Právní rozhledy. 2016, č. 6, s. 193-201

5.2. Mezinárodněprávní rovina

Při zvažování všech aspektů, jež s sebou institut náhradního mateřství přináší, se jako nejkomplicovanější problém jeví určení právního mateřství ženy, která fakticky dítě neprodila. Neustále je totiž třeba vést na pozadí v patnosti mezinárodní dokumenty, které jsou pro Českou republiku závazné. Do úvahy připadá Úmluva o právech dítěte, která ve svém čl. 9 odst. 1 stanoví povinnost smluvních stran zabezpečit, aby dítě nebylo odděleno od svých rodičů proti své vůli.⁹⁴ Ztotožňuji se s názorem, že dikce tohoto ustanovení nepředstavuje překážku pro přijetí zákonného ustanovení, které by za rodiče – matku dítěte určilo osobu odlišnou od ženy, která dítě porodila.⁹⁵

Jako problematičtější se jeví úprava obsažená v Evropské úmluvě o právním postavení dětí narozených mimo manželství. Ta v článku 2 jednoznačně stanoví, že: *„určení matky dítěte narozeného mimo manželství bude záviset výhradně na skutečnosti porodu.“* Vzhledem k tomu, že mezinárodní smlouvy mají aplikační přednost před zákonem, má dle mého názoru zákonodárce v současnosti svázané ruce a mateřství ženy z objednatelského páru tak nemůže plynout přímo z textu zákona. Tuto situaci by právní úprava dle mého názoru mohla řešit zakotvením možnosti uzavření surogační smlouvy, na jejímž základě by po narození dítěte soud rozhodl o vzniku rodičovských práv ženě z objednatelského páru a zániku práv náhradní matky.

Současné, a nutno podotknout že nezbytné, snahy o konformní výklad relevantních ustanovení podle mého názoru neposkytují ani ve svém souhrnu dostatečnou právní jistotu a problematika náhradního mateřství by si vzhledem ke svému významu a dopadu na život zejména dětí narozených náhradním matkám zasloužila vlastní úpravu.

---

⁹⁴ „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.“

⁹⁵ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a JURÁŠ, M. Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8, str. 112

5.3. Občanskoprávní rovina

5.3.1. § 804 občanského zákoníku

Občanský zákoník obsahuje jedinou zmínku o náhradním mateřství v § 804, podle kterého je krom případů náhradního mateřství vyloučeno osvojení mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. Důvodová zpráva k ustanovení § 804 občanského zákoníku uvádí, že vzhledem k rozvoji lékařské vědy, která umožňuje vložení oplozeného vajíčka jedné ženy do dělohy ženy jiné je nezbytné, aby i text zákona tuto situaci respektoval. Důvodová zpráva dále uvádí, že největší zájem o využití institutu náhradního mateřství bude mezi blízkce příbuznými ženami, a proto jim v komentovaném ustanovení nabízí právě cestu osvojení jako výjimku z obecného zákazu.⁹⁶ Pokud totiž matka neplodné ženy pro ni porodí dítě, mateřství k dítěti je dáno porodem a takto narozené dítě je pak právně sourozencem neplodné ženy.

Důležitým poznatkem, plynoucím z důvodové zprávy, je předpoklad využití náhradního mateřství v jeho gestační podobě, kdy zárodečný materiál poskytuje příbuzná náhradní matky. Výše uvedené vyplývá i z rozhovoru s předkladatelem návrhu občanského zákoníku, tehdejším ministrem spravedlnosti Jiřím Pospíšilem, který pro deník Právo uvedl, že: *„Zákon umožní, aby v rámci rodiny například sestra odnosiла dítě počaté z vajíčka své sestry, která není schopna těhotenství.“*⁹⁷

Aktuální právní úprava tak dle mého názoru nejenže adekvátně nezohledňuje technické možnosti lékařské vědy, ale selektivně upravuje pouze specifickou formu náhradního mateřství za zvláštních podmínek, byť dle literatury v praxi nejběžnější. Realizace náhradního mateřství v rámci nejužší rodiny z čistě altruistických pohnutek se bezpochyby jeví nejen jako eticky bezproblémová, ale rovněž opodstatněná a obecně lidsky pochopitelná. Jsem přesvědčený, že tato úprava alespoň částečně prolamuje pomyslné ledy nevyhraněnosti práva k problematice náhradního mateřství a představuje odrazový můstek pro komplexnější právní úpravu.

5.3.2. Smlouva o náhradním mateřství

---

⁹⁶ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz, komentář k ustanovení § 804

⁹⁷ KOUKAL, J., Dítě by mohly za matku odnosit přímé příbuzné, počítá s tím nový zákon, 21. 1. 2011, dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/dite-by-mohly-za-matku-odnosit-prime-pribuzne-pocita-s-tim-novy-zakon-75786>

Stejně tak ani smlouva o náhradním mateřství (surogační smlouva), středobod úpravy vzájemných práv a povinností mezi náhradní matkou a objednatelským párem, není zařazena mezi typovými smlouvami v rámci občanského zákoníku. Surogační smlouva je dokument vymezující práva a povinnosti mezi manželi, párem či jednotlivcem na jedné straně, a náhradní matkou na straně druhé.

Jak je již uvedeno v bodu 3.3.1 Mateřství, autonomie vůle je v tomto případě omezena statusovou povahou rodičovství, se kterým nelze volně disponovat vzhledem k jeho kogentní koncepci a jakákoli smlouva o náhradním mateřství by tak byla absolutně neplatná a soud k ní ex offio nebude přihlížet. Výjimku tvoří ustanovení smlouvy o náhradním mateřství týkající se náhrady nákladů spojených s těhotenstvím, které jsou v souladu s § 920 občanského zákoníku vymahatelné, přičemž povinnou osobou je otec dítěte (srov. bod 3.1.3 Právní postavení biologického rodiče).⁹⁸ Výše náhrady těchto nákladů se určuje individuálně a zákon nestanoví jejich maximální výši, limitaci představuje kategorický požadavek obsažený v čl. 21 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, podle něž: *„Lidské tělo a jeho části nesmí být jako takové zdrojem finančního prospěchu.“* V případě komerčního náhradního mateřství by se zúčastněné strany vystavovaly riziku trestněprávního postihu (srov. kapitola 5.5 Trestněprávní rovina).

Lze shrnout, že v současnosti tak chybí zakotvení možnosti regulace vztahů mezi náhradní matkou a objednatelským párem. Jakékoli dohody jsou založeny pouze na vzájemné důvěře a splnění ujednání tak záleží čistě na dobré vůli zúčastněných stran. Z tohoto poněkud nešťastného stavu věcí plynou největší rizika právě pro dítě, které v krajním případě může skončit v náhradní rodinné péči, například pokud ho objednatelský pár odmítne přijmout a náhradní matka se ho vzdá, přičemž právě k této situaci již České republice došlo.

Případ je rozebrán jako kazuistika a byl publikován v odborném časopise Česká gynekologie. Objednatelský pár přestal mít o plod zájem poté, co ultrazvukový screening diagnostikoval v II. trimestru pedes equinovares a hemivertebra. Na základě oboustranné dohody bylo požádáno o interrupci z genetické indikace, která však již

---

⁹⁸ CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O., Náhradní mateřství v právní praxi. In: Časopis zdravotnického práva a bioetiky, Praha, Vol 5, No 2 (2015), ISSN 1804-8137, str. 19

v době žádosti nemohla být provedena z důvodu stáří gravidity 25+1⁹⁹ a nemožnosti provedení magnetické rezonance za účelem vyšetření zdraví plodu.¹⁰⁰ Rodička po porodu nejevila o dítě zájem a to bylo umístěno do ústavní péče dětského centra. Chlapec prodělal záchvat tonicko-klonických křečí, přičemž následná hospitalizace potvrdila epilepsii. Již v pěti měsících věku byl chlapec diagnostikovaným epileptikem a paraplegikem. Případ je o to kontroverznější, že objednatelský pár si za náhradní matku vybral a přivedl ženu, o níž věděl, že její anamnéza zahrnuje psychomotorickou retardaci lehkého stupně na podkladě dětské mozkové obrny, epilepsii typu tonicko-klonických křečí, sériovou zlomeninu žeber, oboustrannou hypermetropii a operaci strabismu v dětství. Důležitým poznatkem je, že i přes výše uvedené se neurolog k těhotenství vyjádřil kladně a doporučil vykonání procedury.¹⁰¹

Jak je uvedeno níže v bodu 5.3.3 Osvojení, dobrý psychický i fyzický zdravotní stav náhradní matky představuje klíčový aspekt procesu minimalizace rizik v rámci náhradního mateřství. Absence zákonem stanovených kritérií pro výběr náhradní matky je dle mého názoru komplikací navíc, která představuje potenciální ohrožení právního postavení dítěte, jeho zájmů a blaha. Dítě se v této situaci dostalo bez jakéhokoli svého zavinění do pozice „nechtěného plnění“ a jeho význam jako lidské bytosti byl v podstatě redukován na pouhý předmět zájmu.

Podle mně dostupných informací neproběhlo v této věci žádné soudní řízení, a tak nebylo autoritativně rozhodnuto o odpovědnosti žádné z participujících stran. Přesto si lze snadno představit, že případné soudní rozhodnutí by mohlo mít zásadní, možná dokonce přelomový význam, už jen proto, že v současnosti neexistuje právní nástroj, který by umožňoval vynucení splnění povinnosti odevzdat či naopak převzít dítě. Jistě se jedná o zejména eticky a morálně komplikovanou otázku, jenže právě vzhledem k její závažnosti a nejen právním důsledkům s ní spojených by bylo vhodné, aby daná problematika byla upravena závazným právním předpisem.

---

⁹⁹ Ustanovení § 4 zákona č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství: „Ženě se uměle přeruší těhotenství, jestliže o to písemně požádá, nepřesahuje-li těhotenství dvanáct týdnů a nebrání-li tomu její zdravotní důvody.“

¹⁰⁰ Ustanovení § 5 zákona č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství „Ženě lze uměle přerušit těhotenství ze zdravotních důvodů s jejím souhlasem nebo z jejího podnětu, jestliže je ohrožen její život nebo zdraví nebo zdravý vývoj plodu nebo jestliže jde o geneticky vadný vývoj plodu.“

¹⁰¹ PEKTOROVÁ, M., VENTRUBA, P., Surogace, ano či ne? Kazuistika, IN: Česká gynekologie: časopis České gynekologické a porodnické společnosti. Praha: Nakladatelské a tiskové středisko ČLS JEP, 2015., 80, č. 4, ISSN 1210-7832, s. 299-301

5.3.3. Osvojení

Vznik právního rodičovství (srov. kapitola 3.3 Právní hledisko) k dítěti narozenému náhradní matce je možné zajistit využitím institutu osvojení, což koneckonců předpokládá i výše rozebíraný § 804 občanského zákoníku. Ani právní úprava osvojení však neobsahuje žádnou zvláštní modifikaci pro případy využití osvojení v rámci náhradního mateřství, s výjimkou právě speciálního ustanovení § 804 občanského zákoníku. Proces osvojení dítěte v rámci náhradního mateřství tak probíhá podle obecných ustanovení.¹⁰²

Institut osvojení představuje vzhledem k platné právní úpravě nezbytnou součást procesu náhradního mateřství. Právní úprava osvojení je obsažena v občanském zákoníku v § 794 a násl. Osvojení je typem příbuzenského vztahu založeném právním poutem a v českém právním řádu se jedná o legálně definovaný pojem, jehož podstatou je přijetí cizí osoby za vlastní.¹⁰³ Účelem osvojení je nahrazení biologického rodičovství právním rodičovstvím a vznik rodičovské odpovědnosti osvojitelům.¹⁰⁴ Důsledkem není pouze vznik vztahu rodič – dítě, ale i příbuzenských vztahů dítěte a rodin osvojitelů.¹⁰⁵

Byť je v praxi osvojení využíváno pro účely založení právního rodičovství k dítěti narozenému náhradní matce, z teoretickoprávního pohledu se nejedná o vhodný právní institut. Osvojení již ze své zákonné definice předpokládá přijetí cizí osoby za vlastní, přičemž přirozené rodičovství a související vztahy se nahrazují rodičovstvím právním. Osvojení v rámci gestačního náhradního mateřství, tedy geneticky vlastního potomka, tak dle mého názoru není v souladu se smyslem a účelem právní úpravy. Domnívám se, že není vhodné připodobňovat rodičovství založené náhradním mateřstvím k rodičovství založenému osvojením. Ústavní soud v klíčovém nálezu I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 uvedl, že *„osvojení je rodičovství vytvořené sekundárně namísto původních rodičů“* přičemž *„v případě náhradního mateřství právně neexistují a právně*

---

¹⁰² KRÁLÍČKOVÁ, Z. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícím mateřství. Právní rozhledy. 2015, č. 21, s. 725-732

¹⁰³ Ustanovení § 794 občanského zákoníku.

¹⁰⁴ Ustanovení § 832 odst. 2 občanského zákoníku

¹⁰⁵ Ustanovení § 833 odst. 1 občanského zákoníku: *„Osvojením zaniká příbuzenský poměr mezi osvojencem a původní rodinou, jakož i práva a povinnosti z tohoto poměru vyplývající...“*

*ani nikdy neexistovali jiní rodiče než objednatelský pár.*¹⁰⁶ V případě náhradního mateřství tak dochází ke vzniku rodičovství již samotným narozením dítěte a nevytváří se žádný vztah k cizí osobě, protože na rozdíl od osvojení má objednatelský pár v případech náhradního mateřství kontrolu nad použitým genetickým materiálem. Přesto v současnosti právní řád nenabízí alternativu k tomuto postupu a osvojení tak představuje jediný způsob založení právního rodičovství, zejména pro ženu z objednatelského páru.

Na tomto místě bych rád podotkl, že ačkoli je institut osvojení podle aktuální právní úpravy určeno pro přijetí cizí osoby a vytvoření fikce vlastního rodičovského vztahu mezi geneticky nepříbuznými osobami, čímž dochází k rozklížení jednotlivých vrstev rodičovství, při jeho využití v procesu náhradního mateřství gestačního typu má paradoxně naprosto opačný účinek a naopak jednotlivé vrstvy rodičovství zceluje a uvádí do souladu s faktickým stavem.

Předpoklady osvojení

Základními předpoklady osvojení jsou existence takového vztahu mezi dítětem a osvojitelem, který je obdobný vztahu rodič – dítě a soulad osvojení (nezletilého) s jeho zájmem.¹⁰⁷ Mezi další obecné požadavky patří přiměřený věkový rozdíl (zpravidla alespoň 16 let) mezi osvojitelem a osvojovaným dítětem,¹⁰⁸ zákaz nepatřičného zisku v souvislosti se zprostředkováním osvojení¹⁰⁹ a zákaz osvojení mezi osobami příbuznými v linii přímé a sourozenci, s výjimkou náhradního mateřství.¹¹⁰ Osvojitelem může být osoba zletilá a plně svéprávná, bez výrazně omezujících zdravotních komplikací, která je způsobilá být dítěti dobrým rodičem.¹¹¹

Zvláštní podmínky se různí podle typu osvojení. Vzhledem k tomu, že v případě náhradního mateřství se bude jednat o osvojení nezletilého nesevéprávného dítěte, které je osvojováno obvykle jakmile to jeho zdravotní stav po porodu dovolí, potřebný

---

¹⁰⁶ Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), bod 20.

¹⁰⁷ Ustanovení § 795 občanského zákoníku.

¹⁰⁸ Ustanovení § 803 občanského zákoníku.

¹⁰⁹ Ustanovení § 798 občanského zákoníku.

¹¹⁰ Ustanovení § 804 občanského zákoníku.

¹¹¹ Ustanovení § 799 občanského zákoníku.

souhlas s osvojením bude vždy udělovat opatrovník.¹¹² Podle § 805 občanského zákoníku s osvojením musí souhlasit i rodiče dítěte a manžel osvojitele, přičemž otec dítěte v tomto případě z povahy věci bude obvykle vystupovat na obou stranách.¹¹³

Výběr náhradní matky

Vzhledem k absenci právní úpravy problematiky náhradního mateřství právní řád obsahuje jen velmi málo pravidel stanovujících podmínky pro ženu, která má v úmyslu stát se náhradní matkou, stejně tak v procesu výběru má objednatelský pár téměř volné ruce. Jednou ze zákonných podmínek je stanovení věkového limitu pro náhradní matku, neboť možnost provedení umělého oplodnění je podle § 6 zákona o specifických zdravotních službách omezena a je nezbytně nutné, aby náhradní matka byla mladší než 49 let.¹¹⁴

Všeobecné podmínky pro výběr náhradní matky sestavila na žádost Ministerstva zdravotnictví ČR sekce asistované reprodukce České gynekologické porodnické společnosti České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně (SAR ČGPS ČLS). Kromě výše uvedeného věku je podle nich třeba požadovat, aby žena, která se má stát náhradní matkou, byla občankou České republiky z důvodu registrace dítěte. Další nezbytnost představují písemná doporučení praktického lékaře, gynekologa a psychologa. Tato odborná vyjádření by měla vycházet z příslušných vyšetření a jejich účelem je potvrzení, že náhradní matka je schopna po psychické i fyzické stránce zvládnout těhotenství a náhradní mateřství. Zároveň je nezbytné, aby žena mající v úmyslu stát se náhradní matkou byla právníkem poučena o právních aspektech náhradního mateřství a toto poučení doložila písemným vyjádřením právníka.¹¹⁵

Na podmínky formulované SAR ČGPS ČLS navazuje mezioborová studie *Kritéria pro výběr náhradní matky*,¹¹⁶ která je podrobuje kritickému rozboru a srovnává s nároky

---

¹¹² Ustanovení § 806 odst. 1 občanského zákoníku: „Nedosáhlo-li dítě věku alespoň dvanácti let, dá jeho jménem souhlas s osvojením jeho opatrovník; opatrovníkem soud jmenuje zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí...“

¹¹³ Ustanovení § 805 občanského zákoníku: „O osvojení nemůže být rozhodnuto bez souhlasu dítěte, rodičů dítěte nebo osob, které jsou oprávněny dát souhlas za rodiče, popřípadě manžela osvojitele...“

¹¹⁴ § 6 odst. 1 zák. č. 373/2011, o specifických zdravotních službách: „Umělé oplodnění lze provést ženě v jejím plodném věku, pokud její věk nepřekročil 49 let...“

¹¹⁵ Dostupné z: <https://www.ivf-zlin.cz/nahradni-materstvi>

¹¹⁶ KONEČNÁ, A., WITZANYOVÁ A., PRUIL L., PRUDILOVÁ L., Kritéria pro výběr náhradní matky, IN: Česká gynekologie: časopis České gynekologické a porodnické společnosti. Praha: Nakladatelské a tiskové středisko ČLS JEP, 2019., 84, č. 1, ISSN 1210-7832, s. 28-32

kladenými na náhradní matky v zahraničí, a to jak vyplývajícími z příslušných zákonů, tak z podmínek zprostředkovatelských agentur. Na základě provedené analýzy by podle zmiňované studie bylo vhodné výše uvedené podmínky doplnit.

Náhradní matka by podle doporučení studie neměla být prvorodička, protože zkušenost s těhotenstvím a porodem je v celém procesu náhradního mateřství zásadní nejen z gynekologického, ale zejména psychologického hlediska. S podmínkou předchozího mateřství zároveň odpadá diskuse o spodní věkové hranici. Požadavek státního občanství je podle autorů vhodné rozšířit i na žadatele (objednatelský pár), přinejmenším je podle nich třeba trvat alespoň na jejich trvalém pobytu v ČR. Autoři textu se rovněž domnívají, že by bylo vhodné stanovit maximální počet možných těhotenství ženy pro účely náhradního mateřství, což je dle mého názoru velmi šikovný prostředek omezení komercializace náhradního mateřství. Krom výše uvedených doporučujících opatření však v současnosti rodinný stav ženy nepředstavuje pro náhradní mateřství překážku, může se tak jednat o ženu vdanou i svobodnou, bezdětnou či s vlastními potomky.

Pro účely využití institutu osvojení v procesu náhradního mateřství se jako nejvhodnější jeví situace, kdy si manželský pár vybere za náhradní matku ženu svobodnou, případně rozvedenou, pokud u ní již uběhla lhůta k určení otcovství podle první domněnky (srov. bod 3.3.2 Otcovství). Muž z objednatelského páru udělí souhlas s umělým oplodněním náhradní matky a na základě tohoto souhlasu se po narození dítěte v souladu s domněnkou obsaženou v § 778 občanského zákoníku stává právně otcem dítěte. Po narození dítěte může náhradní matka předat dítě do péče objednatelského páru, jakmile to jeho zdravotní stav dovolí¹¹⁷ a po uplynutí šesti týdnů od narození dítěte udělit souhlas k osvojení.¹¹⁸

Na základě výše uvedeného se žena z objednatelského páru dostává do velmi výhodné pozice, neboť zákon favorizuje manželské páry jako osvojitele a z dikce zákona plyne,

---

¹¹⁷ § 823 odst. 1 občanského zákoníku: „*Se souhlasem budoucího osvojitele je možné předat mu osvojované dítě do péče ihned poté, kdy oba rodiče dali k osvojení souhlas. Souhlasí-li s tím rodiče, lze dítě předat budoucímu osvojiteli do péče i dříve, jakmile to zdravotní stav dítěte dovolí...*“

¹¹⁸ § 813 odst. 1 občanského zákoníku: „*Matka osvojovaného dítěte může dát souhlas k osvojení nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Otec osvojovaného dítěte může dát souhlas k osvojení i před uplynutím této doby, nejdříve však po narození dítěte.*“

že institut osvojení je ve své základní podobě určen právě manželským párům.¹¹⁹ Z pohledu teorie práva se jedná o tzv. nepravé osvojení, které je vyhrazené výlučně manželským párům pro situace, kdy dochází k osvojení dítěte manželem rodiče.¹²⁰ Díky osvojení ženou z objednatelského páru nabyde dítě postavení společného dítěte manželů,¹²¹ a to aniž by v průběhu procesu osvojování zanikl příbuzenský poměr mezi ním, otcem a příbuznými z otcovy strany.¹²²

5.4. Náhradní mateřství – zdravotní služba

Náhradní mateřství není zmiňováno ani upraveno jako metoda asistované reprodukce ve výčtu § 3 zákona č. 373/2011 o specifických zdravotních službách. Pro poskytování zdravotních služeb v oblasti náhradního mateřství je tak třeba vycházet z obecného požadavku postupu lege artis, tedy užití náležitě odborné úrovně,¹²³ obecné úpravy právní regulace asistované reprodukce a ustanovení týkajících se smlouvy o péči o zdraví, upravenou v § 2636 a násl. občanského zákoníku. Vzhledem k tomu, že procedura náhradního mateřství není explicitně zakázána, lze výkladem dovodit, že není protiprávním jednáním.

Přesto ale již v průběhu poskytování zdravotních služeb v souvislosti s náhradním mateřstvím dochází ke kolizím mezi právní úpravou a faktickým stavem. Smyslem náhradního mateřství tak, jak na něj nahlíží tato práce, je umožnění dosažení geneticky příbuzného potomka párům, které nejsou s to dojít vlastních dětí přirozenou cestou či za využití jiných metod asistované reprodukce. Tato koncepce se koneckonců shoduje i s úpravou asistované reprodukce podle zákona o specifických zdravotních službách, který v § 3 vyhrazuje tyto léčebné postupy právě neplodným párům.¹²⁴

---

¹¹⁹ § 800 odst. 1 občanského zákoníku: „Osvojiteli se mohou stát manželé nebo jeden z manželů. Výjimečně může osvojit i jiná osoba; v tom případě soud též rozhodne o tom, že se z matřky vypouští zápis o druhém rodiči.“

¹²⁰ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a JURÁŠ, M. Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8

¹²¹ § 832 odst. 1 občanského zákoníku: „Dítě, které bylo společně osvojeno manžely, nebo manželem svého rodiče, má postavení společného dítěte manželů; jinak má postavení dítěte osvojitele.“

¹²² § 833 odst. 2 občanského zákoníku: „Je-li osvojitel manželem jednoho z rodičů osvojence, nedotýká se osvojení příbuzenského poměru mezi osvojencem a tímto rodičem i jeho příbuznými, ani práv a povinností vyplývajících z tohoto poměru.“

¹²³ § 4 odst. 5 zákona o specifických zdravotních službách: „Náležitou odbornou úrovní se rozumí poskytování zdravotních služeb podle pravidel vědy a uznávaných medicínských postupů, při respektování individuality pacienta, s ohledem na konkrétní podmínky a objektivní možnosti.“

¹²⁴ § 3 odst. 1 písm. a) zákona o specifických zdravotních službách: „Asistovanou reprodukci se rozumí metody a postupy...za účelem umělého oplodnění ženy a) ze zdravotních důvodů při léčbě její neplodnosti nebo neplodnosti muže...“

Byť je náhradní mateřství v této podobě dle mého názoru v souladu se smyslem a účelem právní úpravy, jeho faktické provedení se dostává do střetu s textem zákona, protože žadateli a párem společně podstupujícím umělé oplodnění jsou muž z objednatelského (neplodného) páru a náhradní matka, tedy nikoli pár nutně technicky neplodný, jak ale zákon vyžaduje.¹²⁵ Přestože je umělé oplodnění skutečně provedeno za účelem léčby faktické neplodnosti objednatelského páru, právně je služba poskytována páru, který podmínku neplodnosti splňovat nemusí.

Další komplikace vyplývající z ustanovení zákona o specifických zdravotních službách se dotýká samotné podstaty náhradního mateřství. Zákon totiž ukládá povinnost zachovat vzájemnou anonymitu dárce, neplodného páru a dítěte narozeného z asistované reprodukce.¹²⁶ Jestliže se pro účely umělého oplodnění užije darovaných zárodečných buněk objednatelského páru, který následně navíc nabude právní rodičovství k dítěti takto narozenému, je již z povahy věci vyloučena jakákoli anonymita. Stejně tak si lze jen stěží představit situaci, kdy by objednatelský pár neznal totožnost náhradní matky.

Právě zvláštnosti náhradního mateřství, kterými se podstatně odlišuje od ostatních postupů asistované reprodukce, v praxi působí komplikace zapříčiněné absencí právní úpravy této problematiky.

5.5. Trestněprávní rovina

Náhradní mateřství ve své čistě altruistické podobě si lze nejnázve představit právě v situaci, kdy se náhradní matkou stane matka či sestra osoby z objednatelského páru. Naproti tomu v případě náhradních matek, které nejsou s objednatelským párem spojeny příbuzenským či jiným poutem, je pomyšlení na čistou nezištnost již poněkud obtížnější. Těhotenství a porod pro ženu představují náročnou a omezující část života, která s sebou i přes veškerou dostupnou lékařskou péči nese mnohá nejen zdravotní

---

¹²⁵ § 6 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách: „Umělé oplodnění lze provést ženě v jejím plodném věku, pokud její věk nepřekročil 49 let, a to na základě písemné žádosti ženy a muže, kteří tuto zdravotní službu hodlají podstoupit společně (dále jen „neplodný pár“)...“

¹²⁶ § 10 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách: „Poskytovatel, který je oprávněn provádět metody a postupy asistované reprodukce, je povinen zajistit zachování vzájemné anonymity anonymního dárce a neplodného páru a anonymity anonymního dárce a dítěte narozeného z asistované reprodukce.“

rizika. Byť jsou známy případy, kdy se ženy staly náhradními matkami pro páry, které neznaly, z čistě nezištných důvodů, budou spíše výjimkou.¹²⁷

Otázkou odměny v souvislosti s náhradním mateřstvím se zabývá jak Úmluva o lidských právech a biomedicíně v čl. 21, podle něhož „*Lidské tělo a jeho části nesmí být jako takové zdrojem finančního prospěchu.*“, tak občanský zákoník v ustanovení § 796, podle kterého „*Z činností souvisejících se zprostředkováním osvojení nesmí nikdo získat nepatřičný zisk.*“ Na tato ustanovení navazuje relevantní trestněprávní úprava, která zejména s komerčním náhradním mateřstvím spojuje vznik trestněprávní odpovědnosti.

Přijetí finanční odměny v souvislosti s předáním dítěte objednatelskému páru naplňuje skutkovou podstatu trestného činu svěřeni dítěte do moci jiného, který je upraven v § 169 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který stanoví, že „*Kdo za odměnu svěří dítě do moci jiného za účelem adopce nebo pro jiný obdobný účel, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*“ Kriminalizace výše uvedeného vychází z morálních zásad, podle nichž je přijetí úplaty v souvislosti s jakýmkoli odevzdáním dítěte do moci jiného zavrženíhodným jednáním.¹²⁸ Subjektem trestného činu v tomto případě bude náhradní matka. Pro náhradní matku je tak podle výše uvedeného nepřijatelné, aby přijala jakoukoli odměnu přesahující úhradu nákladů. (srov. bod 4.2.3 Altruistické náhradní mateřství)

Z čistě formálního hlediska náhradní mateřství ve své komerční podobě představuje porušení ustanovení trestního zákoníku a jde o jednání protiprávní. Osobně se však domnívám, že toto jednání ne vždy musí nutně naplňovat základní předpoklad nutný pro vznik trestní odpovědnosti, a to společenskou škodlivost.¹²⁹ Objektem výše uvedeného trestného činu je ochrana zájmu dítěte, jeho svobody a řádného výkonu péče. Ztotožňuji se s názorem, že v tomto případě je v zájmu dítěte, aby bylo spíše než náhradní matkou vychováváno objednatelským párem, který mu poskytne větší péči. Souhlasím rovněž s názorem, že společenská škodlivost a trestnost jednání by byla

---

¹²⁷ BUREŠOVÁ, Kateřina, 2016, op. cit.

¹²⁸ ŠÁMAL, P. § 169 [Svěření dítěte do moci jiného]. In: ŠÁMAL, O., GŘIVNA, T., HERCZEG, J., KRATOCHVÍL, V., PŮRY, F., RIZMAN, S., ŠÁMALOVÁ, M., VÁLKOVÁ, H., VANDUCHOVÁ, M. Trestní zákoník (EVK). 2.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, ISBN: 978-80-7400-428-5, s. 1700.

¹²⁹ § 12 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník: „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“

dána, pokud by náhradní mateřství sloužilo jako prostředek zajištění živobytí náhradní matky, stejně tak jako přijetí neadekvátní odměny, a tedy by byla založena trestnost takového jednání.¹³⁰

Trestněprávnímu postihu se však teoreticky vystavují i objednatelé, případně zprostředkovatel, přičemž jejich trestní odpovědnost je navázaná na trestní odpovědnost náhradní matky. Objednatelský pár by se mohl dostat do postavení návodce¹³¹ k trestnému činu, neboť oslovením dle jejich názoru vhodné adeptky či zveřejněním inzerátu mohl vyvolat v náhradní matce úmysl spáchat trestný čin. Obdobně případný zprostředkovatel by mohl být odpovědný jako pomocník, pakliže umožnil či usnadnil kontakt objednatelského páru a náhradní matky a přitom si byl vědom, že náhradní matce bude poskytnuta odměna.¹³²

Vzhledem k tomu, že k oplodnění náhradní matky bude docházet téměř výlučně v centrech asistované reprodukce pomocí metod asistované reprodukce, při nichž dochází k manipulaci s lidskými buňkami a tkáněmi, je třeba i tuto činnost vykonávat v kontextu relevantních ustanovení trestního zákoníku.

Trestné bude zejména jednání spočívající v neoprávněném odběru a nakládání s tkáněmi a buňkami. Podle ustanovení § 164 odst. 1 trestního zákoníku se trestného činu dopustí ten, „*kdo v rozporu s jiným právním předpisem provede jinému z jeho těla odběr tkáně, buňky nebo orgánu...*“ V souvislosti s náhradním mateřstvím lze v rámci možných trestných činů uvažovat rovněž nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem upraveným v § 167 trestního zákoníku, kterého se dopustí ten, „*Kdo v rozporu s jiným právním předpisem a) použije pro výzkum lidské embryo nebo větší množství lidských embryonálních kmenových buněk nebo jejich linií, b) doveze nebo vyveze lidské embryo nebo větší množství lidských embryonálních kmenových buněk nebo jejich linií, nebo c) přenese lidský genom do buněk jiného živočišného druhu nebo*

---

¹³⁰ SVATOŠ, R., KONEČNÁ, H.. Náhradní mateřství v trestněprávních konsekvencích. Trestněprávní revue. 2019, č. 1, s. 7-13

¹³¹ § 24 odst. 1 písm. b) zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník: „*Účastníkem na dokonáném trestném činu nebo jeho pokusu je, kdo úmyslně... vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin...*“

¹³² § 24 odst. 1 písm. c) zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník: „*Účastníkem na dokonáném trestném činu nebo jeho pokusu je, kdo úmyslně... umožnil nebo usnadnil jinému spáchání trestného činu...*“

naopak...“ Účelem kriminalizace výše uvedených jednání je zabránění neodbornému odběru, odběru bez souhlasu dárce a obchodování s částmi lidského těla.¹³³

Právní citlivost tématu je jedním z faktorů, proč se advokátní kanceláře a centra asistované reprodukce zdráhají podílet na hledání náhradních matek a rovněž stojí stranou dohod mezi nimi uzavíraných, zejména částí týkajících se náhrad.¹³⁴ V současnosti v České republice neexistují ani zprostředkovatelské agentury, a tak je objednatelský pár odkázán na svépomoc při vyhledávání a kontaktování náhradní matky.

5.6. Praxe

Vzdor všem překážkám a (nejen) právním nejistotám však páry toužící po vlastním dítěti nalézají způsoby a cesty, jak si zjednat náhradní matku. Jednou z možností je samozřejmě oslovení blízké příbuzné či někoho známého z okolí. V praxi jsou však nejobvyklejší situace, kdy ke kontaktu mezi objednatelským párem a náhradní matkou dochází na základě inzerce na internetových stránkách, a to navzdory rizikům trestněprávního postihu.

5.6.1. Hledání náhradní matky

Jako demonstrativní příklad jsem si zvolil server nahradni-materstvi.webnode.cz, obsahující základní informace o problematice náhradního mateřství a především sekci „kniha návštěv,“ který funguje jako platforma pro spojování objednatelských párů a náhradních matek. Jen za měsíc leden v roce 2020 zde bylo uveřejněno více než 40 příspěvků. V rámci příspěvků uveřejňovaných ze strany párů je obvykle hledána žena, která by pro ně odnosila dítě jako náhradní matka, či která se nechce nebo nemůže postarat o své miminko. Obdobně zní i nabídky ze strany žen, které se chtějí stát náhradními matkami, nebo hledají novou rodinu pro své dítě. Zajímavostí je, že mezi zájemci o dítě se vyskytují i homosexuální páry či single osoby. Rovněž není výjimkou, že ženy nabízející se jako náhradní matky již v minulosti náhradními matkami byly.¹³⁵

---

¹³³ JELÍNEK, J.. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3.

¹³⁴ BUREŠOVÁ, K.. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. Právní rozhledy. 2016, č. 6, s. 193-201

¹³⁵ Dostupné z: <https://nahradni-materstvi.webnode.cz/kniha-navstev/>

Podle Novákové, Konečné a Sudové jsou inzerenty většinou ženy z heterosexuálních párů, přičemž právě ženský faktor je ve většině případů důvodem neplodnosti. Prostřednictvím těchto příspěvků na online fórech se inzerenti snaží zjistit bližší informace o průběhu a ceně náhradního mateřství.¹³⁶ Ve své práci autorky uvádí rovněž znepokojivou informaci, že náhradní matkou je většinou „*matka samoživitelka, pro kterou je náhradní mateřství únikem ze sociální/finanční nouze. Často je k rozhodnutí stát se náhradní matkou vedena potřebou zabezpečit své vlastní děti, respektive rodinu,*“¹³⁷ čímž poukazují na poněkud opomíjenou problematiku. V rámci náhradního mateřství se zpravidla zejména odborná veřejnost zabývá právě okamžikem předání dítěte a jeho důsledky, přičemž celý proces předcházející porodu ponechává stranou pozornosti, včetně způsobů hledání náhradních matek a s tím souvisejících rizik.

5.6.2. Úloha advokáta a dohoda

Objednatelský pár s náhradní matkou uzavřou dohodu, v níž stanoví vzájemná práva a povinnosti v souvislosti s těhotenstvím, porodem a předáním dítěte a rovněž předpokládané náklady budoucí matky, způsob určení jejich výše a placení. Obvyklá ustanovení budou zahrnovat zejména povinnost náhradní matky docházet na pravidelné lékařské kontroly, informovat objednatelský pár o průběhu těhotenství a další pravidla týkající se životospřávy náhradní matky během těhotenství.¹³⁸

Role advokáta je při sepisování jakýchkoli dohod týkajících se náhradního mateřství poměrně složitá a vzájemný vztah mezi zúčastněnými osobami tak primárně záleží spíše na vzájemné důvěře než právní jistotě. Zásadní ustanovení typu povinnosti předat dítě či povinnosti zaplacení smluvní pokuty v případě nepředání budou pro zjevný rozpor s dobrými mravy nevymahatelná.¹³⁹ Přesto je zejména z psychologického hlediska zřejmě vhodné vyhotovit určitý písemný dokument, rámcově popisující celý postup a jeho jednotlivé kroky. Ustanovení budou obecného charakteru a z důvodu rizik trestněprávního postihu se budou vyhýbat jednoznačné terminologii. Objednatelský pár tak lze nazvat v rámci dohody „*sociálními rodiči*“, povinnost předat dítě a udělit souhlas

---

¹³⁶ NOVÁKOVÁ, K., KONEČNÁ, H., SUDOVÁ, M. Náhradní mateřství v České republice: způsoby hledání náhradní matky. Časopis zdravotnického práva a bioetiky. 2018, č. 2, s. 32-42

¹³⁷ NOVÁKOVÁ, K., KONEČNÁ, H., SUDOVÁ, M. 2018, op. cit.

¹³⁸ CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O., Náhradní mateřství v právní praxi. In: Časopis zdravotnického práva a bioetiky, Praha, Vol 5, No 2 (2015), ISSN 1804-8137, str. 23

¹³⁹ Ustanovení § 2 odst. 3 občanského zákoníku: „*Výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění.*“

k osvojení je možno zaobalit jako „závazek vyvinutí veškeré iniciativy ke zdárnému završení procesu“ a odměnu náhradní matky skrýt do „měsíčně splatných příspěvků na náklady spojené s těhotenstvím, výživou, cvičením, ošacením a slehnutím“.¹⁴⁰

5.6.3. Centrum asistované reprodukce

Centra asistované reprodukce se zpravidla¹⁴¹ nepodílí na vyhledávání a zprostředkování kontaktu s náhradními matkami a jejich činnost je tak omezena pouze na poskytování zdravotních služeb a jejich provedení v souladu s právními předpisy.¹⁴² Centra asistované reprodukce v indikovaných případech umožňují léčbu neplodnosti za využití náhradního mateřství. Při své činnosti vychází ze zásady legální licence podpořenou tolerancí v rámci soudní praxe.

Centra asistované reprodukce jako základní podmínku pro poskytnutí léčby neplodnosti za pomoci náhradní matky uvádí jednoznačnou medicínskou indikaci, kterou může být například absence dělohy, poškození dutiny děložní, opakované potrácení či život ohrožující komplikace při předchozím těhotenství.¹⁴³ Jako další podmínky pro provedení náhradního mateřství jsou obvykle uváděny předchozí rozhodnutí lékaře o nutnosti využití této metody a konzultace vzájemných vztahů mezi náhradní matkou a objednatelským párem v advokátní kanceláři s písemným výstupem.

5.6.4. Proces náhradního mateřství

Muž z objednatelského páru tedy udělí souhlas s umělým oplodněním (srov. bod 3.3.2 Otcovství), zdravotnický personál provede lékařský zákrok a úspěšným otěhotněním náhradní matky končí v rámci procesu úloha centra asistované reprodukce. V praxi obvykle po potvrzení těhotenství dochází k určení otcovství muže z objednatelského páru na základě souhlasného prohlášení. (srov. bod 3.3.2 Otcovství). Následuje těhotenství náhradní matky zakončené porodem a narozením dítěte. Náhradní matka se vzdá dítěte, a to je předáno do péče objednatelskému páru. Po šestinedělí je udělen

---

¹⁴⁰ KOVÁŘOVÁ, D. Advokát a náhradní mateřství, Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie. Praha: [Ústředí české advokacie], 2017, č. 5, str. 65

¹⁴¹ Například klinika reprodukční medicíny REPROMEDA na svých stránkách poskytuje návod jak se stát náhradní matkou a nabízí předání kontaktu objednatelskému páru, srov. <https://www.repromeda.cz/poskytovana-pece/nahradni-materstvi/chci-se-stat-nahradni-matkou/>

¹⁴² ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a JURÁŠ, M. Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8, str. 110

¹⁴³ Dostupné například z: <https://www.reprofit.cz/umele-oplodneni/nahradni-materstvi/> či <https://www.repromeda.cz/poskytovana-pece/nahradni-materstvi/chci-vyuzit-nahradni-materstvi/>

souhlas s osvojením a následuje podání návrhu na osvojení. Nejdříve po šesti měsících péče¹⁴⁴ může být celý proces zakončen rozhodnutím o osvojení, na jehož základě je do rodného listu zapsaná jako matka dítěte žena z objednatelského páru.¹⁴⁵ Tím je celý proces zdárně ukončen a objednatelský pár se stává rodiči dítěte se všemi právy a povinnostmi s tím souvisejícími.

---

¹⁴⁴ § 829 odst. 2 občanského zákoníku: „Péče osvojitele o osvojované dítě před osvojením trvá po dobu dostatečnou pro přesvědčivé zjištění, že se mezi osvojitelem a dítětem vytvořil takový poměr, jaký je smyslem a cílem osvojení; tato péče neskončí dříve než uplynutím šesti měsíců.“

¹⁴⁵ § 29 písm. d) zák. č. 301/2009 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů: „Rodný list obsahuje jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, datum a místo narození a rodná čísla rodičů dítěte; v případě osvojení dítěte se namísto uvedených údajů o rodičích dítěte uvádějí tyto údaje o osvojiteli, popřípadě osvojitelích dítěte.“

6. PL ÚS 10/15

Z mého pohledu významným, i když poněkud kontroverzním, soudním rozhodnutím je nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015 (N 197/79 SbNU 229, 44/2016 Sb.), ve kterém se Ústavní soud vypořádává s otázkou ústavnosti zákazu osvojení dítěte partnerem rodiče v nesezdaném soužití. Přestože se nejedná o rozhodnutí, které by se konkrétně zabývalo problematikou náhradního mateřství, významně ovlivňuje současnou podobu a možnosti využití tohoto institutu.

6.1. Skutkový stav

Stěžovatel napadl ústavní stížností rozsudek č. j. 18 Nc 1054/2013-56 ze dne 12. 12. 2013, kterým Okresní soud v Chebu zamítl návrh na osvojení nezletilého syna jeho družky. Soud takto rozhodl navzdory tomu, že (i) stěžovatel žil ve společné domácnosti s nezletilým, matkou nezletilého a dalším dítětem, které má společně s matkou, (ii) biologický otec se o nezletilého nezajímal, neplatil výživné a dokonce byl opakovaně trestně postihován za neplnění své vyživovací povinnosti, (iii) nezletilý (13 let) si osvojení výslovně přál, stěžovatele považuje za svého otce a chce mít stejné příjmení se svým polorodým bratrem a (iv) orgán sociálně-právní ochrany dětí doporučil, aby soud návrhu vyhověl. Okresní soud však návrh na osvojení zamítl s odůvodněním, že není naplněna zákonná podmínka pro společné osvojení na straně osvojitelů, a to existence manželství. Na výše uvedeném nemění nic fakt, že během rozhodování došlo ke změně zákona, neboť relevantní ustanovení nedoznala žádných významnějších změn.

Posuzováno bylo ustanovení § 72 zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině (zrušen k 01. 01. 2014), podle kterého:

„(1) Osvojením zanikají vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou. Zanikají také práva a povinnosti opatrovníka, popřípadě poručníka, který byl ustanoven, aby za rodiče tato práva a povinnosti vykonával.

(2) Je-li osvojitel manželem jednoho z rodičů osvojence, nedotýká se osvojení vztahů mezi osvojencem a tímto rodičem i jeho příbuznými.

Pro srovnání uvádím odpovídající úpravu obsaženou v § 833 občanského zákoníku:

„(1) Osvojením zaniká příbuzenský poměr mezi osvojencem a původní rodinou, jakož i práva a povinnosti z tohoto poměru vyplývající. Zanikají také práva a povinnosti

opatrovníka, popřípadě poručníka, který byl jmenován, aby za rodiče tato práva a povinnosti vykonával.

(2) Je-li osvojitel manželem jednoho z rodičů osvojence, nedotýká se osvojení příbuzenského poměru mezi osvojencem a tímto rodičem i jeho příbuznými, ani práv a povinností vyplývajících z tohoto poměru.“

Jak jsem uváděl v bodu 5.3.3 Osvojení, zákon na rozdíl od předchozí právní úpravy¹⁴⁶ výslovně favorizuje jako osvojitele manželské páry (případně jednoho z manželů) a ve výjimečných případech umožňuje osvojení i jinou osobou.

Okresní soud v uvedeném případě jazykovým výkladem dovodil, že jako společné dítě mohou někoho osvojit výlučně manželské páry. Zákon dle soudu neposkytuje prostor pro osvojení druhem rodiče, aniž by došlo k zániku všech dosavadních rodičovských vztahů, protože druh rodiče v tomto případě vystupuje jako osamělá osoba a nelze tedy uplatnit výjimku o trvání dosavadních příbuzenských poměrů i po osvojení. Krajský soud v Plzni se v rámci odvolacího řízení ztotožnil s právním názorem soudu prvního stupně a potvrdil jeho rozhodnutí rozsudkem č. j. 56 Co 65/2014-72 ze dne 24. 06. 2014.

Stěžovatel se obrátil na Ústavní soud s ústavní stížností namítající porušení stěžovatelových základních práv, konkrétně práva na ochranu rodinného života. I. Senát Ústavního soudu přerušil usnesením řízení o ústavní stížnosti a věc předložil plénu Ústavního soudu pro vyslovení rozporu ustanovení zákona s ústavním pořádkem. Ústavní soud v předmětném řízení zamítl návrh a rozhodl o ústavnosti právní úpravy omezení pro nesezdané páry, které je dle jeho názoru odůvodněno předpokladem vyšší míry stability vztahu manželských párů a v souladu s nejlepším zájmem dítěte.

6.2. Rozbor a polemika nad argumentací ÚS

Ústavní soud při posuzování souladu výlučného postavení manželství v procesu osvojení s ústavním pořádkem vychází z myšlenky, že důvodem pro přiznání tohoto specifického statutu je, že manželství splňuje „*požadavek stability partnerského vztahu,*

---

¹⁴⁶ Předpoklady pro osobu osvojitele stanovil § 64 zákona o rodině: „(1) Osvojiteli se mohou stát pouze fyzické osoby, které zaručují způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte i společnosti. (2) Osvojitelem nemůže být ten, kdo nemá způsobilost k právním úkonům.“

*který má skýtat vyšší záruku stability výchovného prostředí.*¹⁴⁷ Uvedené tvrzení je v souladu s vládním vyjádřením ve věci, podle (tehdejší) vlády totiž „*Umožnění osvojení druhovi či družce rodiče dítěte bez podmínky manželství otevírá otázky spojené s kvalitou vztahu, který není „podložen“ existujícím manželstvím.*“¹⁴⁸

Tato konstrukce má argumentačně podpořit závěr, že zákonná úprava je žádoucí a zohledňuje požadavek upřednostnění nejlepšího zájmu dítěte vyplývajícího z čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.¹⁴⁹ Nejlepší zájem dítěte je koneckonců i východiskem úvah o náhradním mateřství, neboť právé dítě, o něž v první řadě v těchto situacích jde, je tím nejzranitelnějším a nejohroženějším v rámci celého procesu a zájem na zajištění jeho řádné výchovy a určení jeho právního postavení je zcela zásadní. V rámci rozhodovacího procesu a posuzování možných dopadů (ať už pozitivních či negativních) by měla vždy převážet pro dítě nejvhodnější alternativa, obzvláště nad právním formalismem.

Přestože Ústavní soud považuje uzavření manželství za projev a záruku kvality a stability vztahu, ze statistických údajů vyplývá něco odlišného. Manželství v dnešní době již nepředstavuje podmínku partnerského soužití, tlak okolí (zejména rodičů) na uzavření manželství poklesl a rozvod je již celospolečensky akceptován jako možné řešení závažných partnerských problémů. Ve světle aktuálních statistických údajů je sice pravda, že rozvodovost za posledních deset let každoročně klesá (za rok 2018 nejméně rozvodů od roku 2000), avšak stále platí, že rozvody manželství s nezletilými dětmi zastupují většinový podíl.¹⁵⁰ V době zmiňovaného nálezu však rozvodovost činila téměř 50 % a ve světle těchto údajů lze jen stěží považovat manželství za záruku stabilního prostředí.¹⁵¹

Současná právní úprava vychází v podstatě beze změny z té předešlé, avšak v době přijímání zákona o rodině činila rozvodovost manželství pouhých 20 %. Vzhledem

---

¹⁴⁷ Pl. ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015 (N 197/79 SbNU 229, 44/2016 Sb.), bod 31.

¹⁴⁸ Pl. ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015 (N 197/79 SbNU 229, 44/2016 Sb.), bod 12.

¹⁴⁹ „*Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.*“

¹⁵⁰ ČSÚ [Český statistický úřad]. Vývoj obyvatelstva České republiky – 2018, Rozvodovost, dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/91917384/1300691903.pdf/242bc05e-5ca0-4c7f-9904-27bc785fd7e3?version=1.0>

¹⁵¹ Nález Pl. ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015 (N 197/79 SbNU 229, 44/2016 Sb.), bod 32.

k výše uvedenému je tak třeba nahlížet velmi rezervovaně na tvrzení předkladatelů návrhu občanského zákoníku, podle nichž: „*Trvalost manželství je třeba chápat jako naprosto nezbytný atribut, který manželství odlišuje (kromě zákonné regulace) od stavů či poměrů, které jsou předem uvažovány jako krátkodobé, přechodné.*“¹⁵² Je skutečně vhodné lpět na formalismu a právní úpravě, která zjevně pokulhává za realitou současné doby?

Z mého pohledu tak stabilita manželství podle Ústavního soudu (potažmo zákonodárce) vyplývá čistě z formalizace vztahu dvou osob, aniž by tento stav ze zákona musel splňovat jakékoli podmínky dokládající jeho udržitelnost (např. určitou délku trvání). Vzhledem k tomu, že manželství lze nejen snadno uzavřít, ale i rozvést, spatřuji onu proklamovanou výhodu plynoucí z jeho uzavření právě v zákonem stanovených mechanismech zmírňujících dopad rozvratu manželství na nezletilé dítě. Existence manželství paradoxně ochraňuje zájem dítěte až ve chvíli, kdy se blíží ke svému konci. Podle občanského zákoníku totiž nelze manželství rozvést do doby, než je rozhodnuto o poměrech dítěte v době po rozvodu,¹⁵³ což představuje jakousi záruku, že i při zániku manželství bude zajištěna potřebná péče a výživa nezletilého dítěte. Partnerské soužití naproti tomu díky své bezformálnosti postrádá tuto pojistku pro případ konce vztahu a dítě se tedy může potenciálně ocitnout v nedostatku péče.

Nedostatek současné zákonné úpravy a právního názoru Ústavního soudu považuji v absenci možnosti přehodnocení stability vztahu v jednotlivých případech vzhledem k individuálním okolnostem, čímž není umožněno posoudit nejlepší zájem dítěte v konkrétních situacích. Dostatečná kvalita a záruka stability vztahu v tomto konkrétním případě vyplývá dle mého názoru z jeho více než desetiletého trvání, z faktu, že po většinu života nezletilého faktickou péči vykonával stěžovatel a rovněž ze skutečnosti, že stěžovatel s matkou mají spolu další dítě. Nejlepší zájem dítěte a jeho výslovné přání je tak v tomto případě (a případech obdobných) upozaděno jen pro formální vyhovění zákonu a svobodnému rozhodnutí partnerů neuzavřít manželství a je spíše politickým rozhodnutím.

---

¹⁵² Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz, komentář k ustanovení § 655.

¹⁵³ Ustanovení § 755 odst. 3 občanského zákoníku: „*Mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.*“

Ztotožňuji se rovněž s odlišným stanoviskem soudkyně Kateřiny Šimáčkové, která ve svém disentu palčivě podotýká, že *“Dnešním rozhodnutím pléna jako by bylo dělení mezi dětmi sezdaných a nesezdaných rodičů opětovně stvrzeno...Podle rozhodnutí většiny pléna dnes bylo tedy též schváleno různé zacházení s dítětem jen podle toho, zda se jeho matka za jeho sociálního otce vdala, či nikoli.”*¹⁵⁴

Ústavní soud se v rámci řízení dle mého názoru krajně nevhodně dotazoval stěžovatele, proč tedy neuzavře s matkou manželství.¹⁵⁵ Uzavření nebo naopak neuzavření manželství je právem vycházejícím ze svobodné vůle a přestože je Ústavní soud nadále považuje za svátost, kterou v dnešní době již dávno není, jde podle mě sám proti sobě, když manželství tímto dotazem degraduje v podstatě na formální požadavek pro dosažení zamýšleného cíle.

Pro institut náhradního mateřství tak toto rozhodnutí v důsledku znamená, že jeho využití a vznik právního rodičovství (zejména ženy z objednatelského páru) je vázáno na existenci manželství objednatelského páru. V kontextu asistované reprodukce tak dle mého názoru dochází k neopodstatněnému rozlišování mezi různými skupinami osob. Jako příklad uvádím již několikrát zmiňovaný vznik otcovství v případě umělého oplodnění. Ke vzniku života a následnému uplatnění domněnky otcovství stačí, aby muž udělil souhlas s provedením umělého oplodnění ženy a k přezkoumávání samotné existence jakéhokoli vztahu mezi mužem a ženou podstupujících léčbu vůbec nedochází.

Je tedy spravedlivé, aby zákon na jedné straně umožňoval dosažení dítěte v podstatě cizím osobám a na straně druhé v tomtéž bránil jiným jen pro nedostatek formalizace a odlišnou příčinu neplodnosti? Je spravedlivé, aby se právo uzavřít manželství¹⁵⁶ v těchto případech transformovalo do nuceného uzavírání sňatků? Je dobré, aby štěstí a blaho dítěte ustoupilo abstraktním pojmům a principům?

---

¹⁵⁴ Nález Pl. ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015 (N 197/79 SbNU 229, 44/2016 Sb.), Odlišné stanovisko soudkyně Kateřiny Šimáčkové, bod 12.

¹⁵⁵ Nález Pl. ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015 (N 197/79 SbNU 229, 44/2016 Sb.), bod 7.

¹⁵⁶ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Článek 12: „Muži a ženy, způsobilí věkem k uzavření manželství, mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.“

7. Uznávání zahraničních rozhodnutí

Zásadní postavení v soudních rozhodnutích týkajících se náhradního mateřství zaujímá případ dvou gayů, manželů podle práva státu Kalifornie, kteří se z rozhodnutí Vrchního soudu členského státu USA Kalifornie na základě uzavřené smlouvy o náhradním mateřství stali otci syna narozenému náhradní matce. Jejich snaha o uznání rodičovství obou z nich vyústila v přelomový nálezn Ústavního soudu sp. zn. 3226/16-2, který dal podobu současné rozhodovací činnosti.

7.1. Skutkový základ

Na základě smlouvy o náhradním mateřství náhradní matka donosila embryo vzniklé umělým oplodněním z vajíčka anonymní dárkyně a spermatu stěžovatelů (srov. 4.2.1 Gestační náhradní mateřství). Zárodečné buňky poskytli oba muži z objednatelského páru a ani jeden ve skutečnosti neví, který z nich je biologickým otcem dítěte. Ještě před narozením dítěte byli oba muži rozsudkem Vrchního soudu státu Kalifornie pro okres Los Angeles sp. zn. BF 047383 ze dne 10. 5. 2013 prohlášeni za právní rodiče dítěte. Po narození byli oba muži skutečně zapsáni do rodného listu stěžovatele vydaném státem Kalifornie. Pár v roce 2014 požádal Úřad městské části Praha 1 o vydání osvědčení o státním občanství jejich syna, avšak úřad řízení přerušil s výzvou, aby bylo zahájeno řízení o uznání rozsudku kalifornského soudu.

7.2. Rozsudek 28 Ncu 251/2014-13

Rozsudek Nejvyššího soudu v soudním řízení o návrhu na uznání cizího rozhodnutí ze dne 22. 05. 2015 představuje první krok, který vyústil v sérii soudních rozhodnutí znamenajících zásadní milník pro institut náhradního mateřství v rámci rozhodovací praxe soudů.

Navrhovatel (český občan) se obrátil na Nejvyšší soud a žádal uznání kalifornského soudního rozhodnutí, které stanovilo jeho otcovství k dítěti narozenému náhradní matce na základě smlouvy o náhradním mateřství. Nejvyšší soud zhodnotil, že uznání tohoto rozhodnutí je v souladu s relevantními zákonnými ustanoveními¹⁵⁷ a nebrání mu

---

¹⁵⁷ Zejm. ustanovení § 54 odst. 3 zák. č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém: „K platnosti určení rodičovství postačí, stane-li se podle právního řádu státu, v němž došlo k prohlášení o uznání rodičovství. Jestliže v cizím státě došlo v soudním řízení, nebo mimosoudně, v souladu s tamním právním řádem k popření rodičovství a k určení rodičovství jiné osoby, postačí to k platnosti určení rodičovství této osoby.“

ani výhrada veřejného pořádku.¹⁵⁸ Nejvyšší soud tedy návrhu vyhověl a uznal rozhodnutí cizího soudu, které určilo otcovství navrhovatele. Smlouva o náhradním mateřství však byla uzavřena mezi gay párem a náhradní matkou a podle rozhodnutí kalifornského soudu bylo stanoveno rodičovství obou mužů. Nejvyšší soud však uznal rodičovství (otcovství) pouze ve výroku, jímž bylo stanoveno rodičovství navrhovatele (českého občana), avšak k rodičovství druhého otce (dánského občana) se nijak nevyjádřil a s otázkou se nevypořádal.

Jak je později vytykáno Ústavním soudem, Nejvyšší soud se v tomto případě vůbec nezabýval hlediskem nejlepšího zájmu dítěte¹⁵⁹ a ani dostatečně neosvětlil důvody, které ho vedly k přiznání rodičovství právě navrhovateli (českému občanu) a nikoli druhému otci (dánskému občanu), byť je biologické otcovství u obou dáno se stejnou pravděpodobností.¹⁶⁰ Přesto však toto rozhodnutí svůj význam pro institut náhradního mateřství má. Nejvyšší soud zde totiž potvrzuje, že náhradní mateřství není v rozporu s českým veřejným pořádkem. Přirozeně při posuzování rozporu s veřejným pořádkem soud vycházel z okolností konkrétního případu, tedy situace, kdy proces náhradního mateřství proběhl v souladu s právními předpisy státu Kalifornie a za dohledu nezávislých soudů. To lze považovat za jakousi garanci, že nedošlo k vykořisťování či nelidskému zacházení s náhradními matkami.

7.3. Rozsudek 28 Ncu 187/2015-6

V opětovném soudním řízení, tentokrát iniciovaném oběma muži jako navrhovateli, byl Nejvyšší soud žádán o uznání výše zmiňovaného kalifornského rozhodnutí v plném rozsahu, tedy též ve výroku o určení otcovství druhého muže (dánský občan). Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 18. 07. 2016 návrh zamítl, protože dospěl k závěru, že takové uznání rozhodnutí by se zjevně přičilo veřejnému pořádku České republiky.¹⁶¹

---

¹⁵⁸ Ustanovení § 4 zák. č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém: „Ustanovení zahraničního právního řádu, jehož se má použít podle ustanovení tohoto zákona, nelze použít, jestliže by se účinky tohoto použití zjevně přičily veřejnému pořádku. Ze stejných důvodů nelze uznat cizí rozhodnutí, cizí soudní smír, cizí notářskou a jinou veřejnou listinu, cizí rozhodčí nález, nebo provést procesní úkon k dožádání z ciziny, anebo uznat právní poměr nebo skutečnost, které vznikly v cizině nebo podle zahraničního právního řádu.“

¹⁵⁹ Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), bod 11.

¹⁶⁰ Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), bod 17.

¹⁶¹ Ustanovení § 15 odst. 1 písm. e) zák. č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém: „Pokud v dalších ustanoveních tohoto zákona není stanoveno něco jiného, nelze pravomocná cizí rozhodnutí uznat, jestliže uznání by se zjevně přičilo veřejnému pořádku.“

Nejvyšší soud dovodil, že samotné uznání rozhodnutí určujícího rodičovství v případech využití náhradního mateřství není v rozporu s veřejným pořádkem a společenským řízením České republiky (koneckonců, jak soud správně poukazuje, institut náhradního mateřství je explicitně reflektován v občanském zákoníku). Naopak uznání (celého) rozhodnutí stanovujícího za rodiče dva muže považuje Nejvyšší soud za rozporné s veřejným pořádkem, neboť by de facto vznikla situace odpovídající společnému osvojení dítěte dvěma osobami stejného pohlaví, což je neslučitelné s právním řádem České republiky.

Přestože tedy bylo nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 06. 2016 zrušeno zákonné ustanovení, podle něhož existence registrovaného partnerství bránila partnerům v možnosti stát se (individuálním) osvojitelem, Nejvyšší soud v rámci tohoto rozhodnutí v souladu s dikcí zákona a nálezem Pl. ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015 potvrzuje, že společné osvojení český právní řád vyhrazuje pouze manželským párům. Žádnému partnerskému soužití, registrovanému ani faktickému, není společné osvojení umožněno, bez ohledu na skutečnou kvalitu těchto vztahů. Účelem této práce není zabývat se problematikou osvojení dítěte registrovanými partnery, avšak na tomto místě bych rád podotkl, že zatímco formalizace svazku v případě heterosexuálních vztahů představuje dle zákona a názoru Ústavního soudu záruku kvality vztahu a stability prostředí pro péči a výchovu dítěte, v případě stejnopohlavních párů právo s uzavřením registrovaného partnerství tyto důsledky nespojuje.

8. I. ÚS 3226/16-2

Navrhovatelé se rozhodnutím Nejvyššího soudu cítili být dotčeni na svých základních právech zaručených ústavním pořádkem, a proto se obrátili na Ústavní soud s ústavní stížností, v níž navrhovali jeho zrušení. Stěžovatelé (oba otcové a nezletilý) v ústavní stížnosti namítali rozpor napadeného rozhodnutí zejména s právem na soukromý a rodinný život, zákazem diskriminace a nejlepším zájmem dítěte. Ve své stížnosti stěžovatelé uvedli, že současný stav, kdy je pouze jeden z mužů zapsán jako rodič dítěte, pro ně představuje mnohé faktické i právní komplikace. Druhý stěžovatel (dánský občan) se totiž dostává do role pouhého sociálního rodiče (srov. kapitola 3.2 Sociální hledisko), což může působit komplikace zejména ve chvílích, kdy by se synem např. sám cestoval, požadoval informace o zdravotním stavu či měl za něj činit rozhodnutí jako zákonný zástupce.¹⁶² Ústavní soud možná pro mnohé překvapivě této stížnosti vyhověl a zrušil napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu pro jeho rozpor s nejlepším zájmem dítěte a právem na rodinný život.

Pro účely rozhodnutí o porušení principu nejlepšího zájmu dítěte a diskriminaci v právu na respektování rodinného života se při hodnocení případu senát Ústavního soudu musel vypořádat nejprve se dvěma otázkami: *Existuje v tomto případě rodinný život?* a *Co je v tomto případě v nejlepším zájmu dítěte?*

8.1. Existence rodinného života

Podle vyjádření Nejvyššího soudu k otázce odlišného zacházení „je třeba právní status stěžovatelů porovnávat s postavením dvou nesezdaných osob různého pohlaví, případně registrovaných partnerů,¹⁶³ a proto v tomto případě nedochází k diskriminačnímu zacházení, neboť společné osvojení je vyhrazeno párům manželským a ostatním není umožněno. Odlišný pohled zaujímá Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, který ve svém stanovisku uvádí, že rozhodnutí je „diskriminační, neboť Nejvyšší soud prvního stěžovatele, u kterého rodičovství uznal, zvýhodnil na základě občanství k újmě druhého stěžovatele.“¹⁶⁴

---

¹⁶² Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), bod 9.

¹⁶³ Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), bod 10.

¹⁶⁴ Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), bod 13.

Ústavní soud poukazuje, že v souladu s ustálenou rozhodovací praxí Evropského soudu pro lidská práva rodinný život chráněný čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod¹⁶⁵ vzniká i v případě sociálního rodičovství – tedy faktické existence vztahu rodiče a dítěte v běžném životě, a to i v případech dětí pocházejících z náhradního mateřství.¹⁶⁶ V řízení o ústavní stížnosti senát zjistil, že oba muži trvale žijí v manželství podle zahraničního práva, vytváří společnou domácnost, pečují o nezletilého stěžovatele od jeho narození a jsou tedy jeho sociálními rodiči a ve Spojených státech navíc i rodiči právními. Mezi stěžovateli tedy zkonstatoval existenci rodinného života ve smyslu čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.¹⁶⁷

8.2. Nejlepší zájem dítěte

Princip nejlepšího zájmu dítěte a jeho zohlednění v případech týkajících se dětí je Ústavním soudem opakovaně akcentován (srov. část 6. PL ÚS 10/15). Ustanovená opatrovnice nezletilého stěžovatele ve svém vyjádření uvedla, že napadené rozhodnutí neodpovídá nejlepšímu zájmu dítěte, protože Nejvyšší soud se při rozhodování tímto hlediskem vůbec nezaobíral.¹⁶⁸ Názorový protipól zastává Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, který ve svém stanovisku uvádí, že k porušení principu nejlepšího zájmu dítěte nedošlo, neboť „není subjektivním právem, ale pouze interpretační pomůckou“¹⁶⁹ přičemž tímto principem nelze popřít jasné znění zákona.

Podle Ústavního soudu je však nejlepší zájem dítěte nejen výkladovým vodítkem, ale rovněž samostatným hmotným subjektivním právem, které je navíc bezprostředně použitelné i na vnitrostátní úrovni.¹⁷⁰ V postupu a rozhodnutí Nejvyššího soudu tedy Ústavní soud spatřuje rozpor s nejlepším zájmem dítěte, neboť ani přes jeho zcela zásadní význam pro nezletilého stěžovatele vůbec nebyl brán v potaz.¹⁷¹

Vztah s rodiči je zásadním aspektem sebeurčení a osobní integrity dítěte a je tedy v souladu s jeho zájmy, aby byl umožněn rozvoj takového vztahu. Rozhodnutí

---

¹⁶⁵ „I. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.“

¹⁶⁶ Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), bod 15.

¹⁶⁷ „Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.“

¹⁶⁸ Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), bod 11.

¹⁶⁹ Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), bod 13.

¹⁷⁰ Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), bod 29.

¹⁷¹ Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), bod 28.

Nejvyššího soudu v tomto případě zasahuje do již existujícího a fungujícího rodičovského vztahu, který navíc právně existuje podle právního řádu Spojených států. Odmítnutím formálního uznání fakticky existujících rodinných vazeb dochází k narušení a přetržení pouta mezi rodičem a dítětem. Z výše uvedeného dle mého názoru jednoznačně vyplývá, že nejlepším zájmem dítěte je přijetí faktického (a v zemi jeho bydliště i právního) stavu a uznání obou mužů jako rodičů dítěte i na území České republiky.

Ústavní soud tedy v tomto případě dospěl k závěru, že *„cizího rozhodnutí, kterým bylo určeno rodičovství k dítěti dvou osob stejného pohlaví v situaci, kdy už rodinný život byl mezi nimi fakticky i právně konstituován formou náhradního mateřství, z důvodu, že české právo neumožňuje rodičovství dvou osob stejného pohlaví, je v rozporu s nejlepším zájmem dítěte...“*¹⁷² Senát Ústavního soudu v tomto případě odvážně potlačil zájem na ochraně tradiční rodiny ve prospěch nejlepšího zájmu dítěte. Zajímavostí je, že předsedkyní senátu byla Kateřina Šimáčková, která ve svém disentu ostře kritizovala rozhodnutí pléna ústavního soudu ve věci osvojení dítěte partnerem rodiče v nesezdaném soužití. Již v tomto odlišném stanovisku akcentovala právě nejlepší zájem dítěte, který však tehdy nebyl upřednostněn.¹⁷³

8.3. 28 Ncu 139/2017

Na základě zrušujícího nálezu Ústavního soudu rozhodl Nejvyšší soud dne 28. 8. 2017 o uznání kalifornského rozsudku též ve výroku o určení rodičovství druhého navrhovatele (dánský občan). V odůvodnění odkazuje na názor Ústavního soudu, podle kterého je *„povinností všech orgánů veřejné moci jednat tak, aby se tento vztah¹⁷⁴ mohl rozvíjet, a musí být respektovány právní záruky, které chrání vztahy dítěte a jeho rodiče.“*¹⁷⁵

---

¹⁷² Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), bod 55.

¹⁷³ Nález Pl. ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015 (N 197/79 SbNU 229, 44/2016 Sb.), Odlišné stanovisko soudkyně Kateřiny Šimáčkové

¹⁷⁴ Pozn. existující rodinný život vzniklý na legální bázi.

¹⁷⁵ Srov. Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), body 33., 45., 51. a 55.

9. Důsledky a kritika rozhodnutí

Další rozhodovací praxe Nejvyššího soudu se ustálila v souladu s výše popisovaným nálezem Ústavního soudu a rozhodnutí o rodičovství k dětem narozeným náhradním matkám uznává bez ohledu na genderové složení páru.¹⁷⁶ Při zamyšlení nad důsledky zrušujícího nálezu a navazujícího rozhodnutí Nejvyššího soudu se nabízí otázka, zda na jejich základě může doznat změny i rozhodovací praxe týkající se osvojení nesezdanými páry (srov. kapitola 6. PL ÚS 10/15) Jestliže lze v souladu s nejlepším zájmem dítěte promítnout do právní reality zahraniční právní a faktický stav vzdor vnitrostátním předpisům v případě, kdy se na území České republiky zdržují dotčené osoby jen příležitostně (při návštěvách širší rodiny), neměl by tím spíše převážet nejlepší zájem dítěte v případech, kdy bude v České republice dítě trvale žít a vyrůstat?

Rozhodnutí Ústavního soudu se však nesetkalo jen s pozitivní odezvou a řada autorů, včetně těch z odborných kruhů, se k němu vyjádřila kriticky, podle některých dokonce představuje ohrožení demokracie.¹⁷⁷ Nejvýraznějším kritikem je zřejmě profesor Telec z Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, který formuloval své názory v článku s názvem *Kritický pohled na nálezn Ústavního soudu: uznání kalifornského rodičovského statusu stejnopohlavního manžela*. V poměrně ostré kritice nešetří expresivními výrazy jako *Pandořina skříňka* a *vypuštění džina z láhve*, přičemž za nejvážnější považují *vyvolání zla v právním smyslu*.

Ústavnímu soudu vytyká především to, že takto radikální rozhodnutí neodpovídá závažnosti příslušného problému, neboť stěžovatelé hodlají cestovat do České republiky jen čas od času a toto specifikum je dle názoru profesora Telce nepominutelné a soud se s ním nevypořádal. Občasnost návštěv podle něj zpochybňuje ústavní rozměr dotčenosti právní identity dítěte.¹⁷⁸ K tomu snad jen podotýkám, že Ústavní soud jako orgán ochrany ústavnosti poskytuje ochranu základním lidským právům, která jsou

---

¹⁷⁶ Srov. Rozsudky 28 Ncu 101/2017 ze dne 25. 7. 2017, 28 Ncu 106/2017 ze dne 25. 7. 2017, 28 Ncu 107/2017 ze dne 25. 7. 2017, 28 Ncu 215/2017 ze dne 30. 1. 2018, 28 Ncu 216/2017 ze dne 30. 1. 2018, 28 Ncu 23/2018-8 ze dne 24. 4. 2018, 28 Ncu 44/2018 ze dne 12. 6. 2018, 28 Ncu 45/2018 ze dne 12. 6. 2018, 28 Ncu 62/2018 ze dne 26. 6. 2018, 28 Ncu 63/2018 ze dne 26. 6. 2018, 28 Ncu 168/2018 ze dne 29. 1. 2019, 28 Ncu 95/2019 ze dne 29. 8. 2019, 28 Ncu 145/2019 ze dne 29. 10. 2019, 28 Ncu 147/2019 ze dne 13. 11. 2019.

¹⁷⁷ KOUDELKA, Zdeněk, Ústavní soud - ohrožení demokracie, 26. 07. 2017, dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/zdenk-koudelka.php?itemid=29650>

¹⁷⁸ TELEC, Ivo. Kritický pohled na nálezn Ústavního soudu: uznání kalifornského rodičovského statusu stejnopohlavního manžela. Právní rozhledy. 2017, č. 19, s. 670-674

nezadatelná, nezczitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná a občasnost návštěv nemá na jejich trvání ani hodnotu vliv.

Oproti Ústavnímu soudu profesor Telec považuje uznání kalifornského rozsudku za *na první pohled a zřejmě rozporné* s českým veřejným pořádkem. Veřejný pořádek České republiky, který v souladu s většinovým světovým přístupem neumožňuje právní rodičovství stejnopohlavních párů, podle něj ochraňuje nejlepší zájem dítěte, kterým je v tomto případě výchova heterosexuálním párem. Na tomto místě považuji za vhodné odkázat na usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3157/013, podle nějž „*rozpor s veřejným pořádkem není totiž dán jen proto, že české právo nezná institut cizího práva, na kterém je cizí rozhodnutí, které má být uznáno, založeno. Rozpor s veřejným pořádkem je dán pouze tehdy, pokud by se uznání cizího rozhodnutí přičilo takovým zásadám společenského a státního zřízení České republiky a jejího právního řádu, na nichž je nutno bez výhrady trvat.*“¹⁷⁹

Je otázkou, zda přiznání právního rozměru fakticky existujícímu a trvajícimu vztahu ohrožuje takto závažným způsobem občanské soužití a společenské hodnoty celé České republiky. Podle názoru profesora Telce zřejmě ano, protože jak v článku uvádí, lásku heterosexuálních rodičů „*těžko plnohodnotně nahradí láska stejnopohlavního páru, protože vždy bude fakticky chybět mateřství nebo otcovství.*“¹⁸⁰ Výchova stejnopohlavním párem podle něj neumožňuje uspokojit zájem dítěte na vyrůstání v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění tak, jak to požaduje preambule Úmluvy o právech dítěte.¹⁸¹

Přestože český právní řád neumožňuje přímočaře rodičovství ani společné osvojení homosexuálními páry (ani nesezdanými heterosexuálními), není mu zcela cizí situace, kdy má dítě v rodném listě dva rodiče stejného pohlaví, neboť podle občanského zákoníku nedochází v souvislosti se změnou pohlaví k zániku rodičovství.¹⁸² Majorita

¹⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3157/2013

¹⁸⁰ TELEEC, Ivo. 2017, op. cit.

¹⁸¹ Preambule Úmluvy o právech dítěte: „...*dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc, přesvědčeny, že rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti, uznávající, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí děti vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění...*“

¹⁸² Ustanovení § 29 odst. 2 občanského zákoníku: „*Změna pohlaví nemá vliv na osobní stav člověka, ani na jeho osobní a majetkové poměry; manželství nebo registrované partnerství však zaniká. O povinnostech a právech*

a nebo naopak minorita pojetí určité problematiky (nejlepšího zájmu dítěte) dle mého názoru nevypovídá bez dalšího nic o jeho správnosti a článek na podporu údajné správnosti většinového pojetí nic dalšího neuvádí. Opakovaně proklamovaný argument „*atmosféry dětského štěstí, kterou si nelze plně představit bez štěstí mateřské lásky a lásky otcovské*“ je z mého pohledu účelový a velmi zjednodušený. Nejenže se nikterak nevypořádává se zvyšujícím se počtem neúplných rodin (v roce 2017 téměř 167 000 domácností),¹⁸³ ale automaticky děti v nich vyrůstající považuje za nešťastné.

Nejrozpracovanějším argumentem proti uznání kalifornského rozhodnutí je tvrzení, že uznání rozsudku nebylo nezbytné, neboť ochrany nejlepšího zájmu dítěte bylo lze dosáhnout jinými prostředky, nekolidujícími s veřejným pořádkem. Podle profesora Telce je možné dosáhnout stavu srovnatelného s rodičovstvím i jinými způsoby. Možná že ano, otázkou však zůstává, zda je to vhodný a optimální způsob. Z Prahy do Brna je sice možné dojít pěšky, to však neznamená, že se jedná o optimální způsob dopravy.

V další části textu je rozpracovaný poměrně složitý návrh řešení, které by umožnilo dosažení srovnatelného postavení jako mají právní rodiče. Již to samo o sobě je podle mě argumentem podporujícím uznání rodičovství. Jestliže veškerá práva a povinnosti mohou přímočaře vyplývat z jednoho statusu (rodičovství a rodičovské odpovědnosti), je snaha o dosažení stejného cíle pomocí množství dílčích právních jednání vždy složitější a nikdy nebude zcela odpovídající původnímu celku.

Profesor Telec uvádí, že problémy související se zastupováním dítěte a přístupu k informacím o něm lze vyřešit udělením zástupčího oprávnění, nemožnost postavení dítěte jako nepominutelného dědice pak zhojit porízením pro případ smrti. Ve skutečnosti, že bez uznání kalifornského rozhodnutí by se muži stali z plnoprávných rodičů pouze osobami v poměru obdobnému rodinnému, které jsou povinny pouze běžnou péčí (srov. bod **Error! Reference source not found. Error! Reference source**

---

muže a ženy, jejichž manželství zaniklo, ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po zániku manželství platí obdobně ustanovení o povinnostech a právech rozvedených manželů ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po rozvodu; soud rozhodne, a to i bez návrhu, jak bude každý z rodičů napříště o společné dítě pečovat.“

¹⁸³ Rodiny a domácnosti, 1 - 37. Čistě neúplné rodiny podle počtu dětí a hlavní příčiny neúplnosti rodin v roce 2017, Životní podmínky 2017, ČSÚ, dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/60622084/300002180137.pdf/04ab3882-28e4-405f-9887-5fcb8cflf6c9?version=1.0>

not found.), nespátřuje profesor Telec žádný nedostatek, neboť „*nikomu nelze bránit, aby řádně pečoval o dítě tak, jako by byl rodičem.*“¹⁸⁴ Rozbíjet základní vztah mezi rodiči a dětmi (podle amerického práva a většinu času nejen faktický, ale i právní) pouze z důvodu ochrany abstraktní hodnoty veřejného pořádku a nahrazovat jej směsí nejrůznějších právních jednání a konstruktů připomínajících záplaty mi nepřipadá z hodnotového hlediska vhodné ani správné.

Profesor Telec tvrdí, že jednání (náhradní mateřství) se od počátku dotýká práva dítěte znát své rodiče a jeho dalších právních zájmů. Ve své snaze podrobit nálezu Ústavního soudu co nejširší kritice však nezohlednil fakt, že náhradní mateřství je procedura umožňující dosažení geneticky vlastního potomka pářím, které toho nejsou pro nejrůznější překážky schopny. Bez náhradního mateřství by tedy nebylo žádné dítě, jehož zájmy by bylo třeba ochraňovat. Do prázdna se tak ztrácí další argument, podle nějž „*kalifornský stav nepředstavoval volbu mezi stejnopohlavním právním rodičovstvím, anebo sežráním vlky v hlubokém lese. Ani omylem nešlo o krajní nouzi apod., nýbrž o záměr.*“¹⁸⁵ Ano, o záměr skutečně šlo a nebýt ho, nebylo by ani dítěte. Není zájem na tom být naživu tím nejdůležitějším zájmem, který je třeba ochraňovat?

V každém případě však souhlasím s názorem, že „*je-li něco potenciálně technicky nebo vědecky možné, neříká to ještě nic o tom, je-li to objektivně spravedlivé.*“¹⁸⁶ Je vhodné a správné podrobovat náhradního mateřství důkladnému rozboru a snažit se o co nejširší pochopení této problematiky, protože teprve tehdy, při zohlednění a porovnání protichůdných zájmů a pohledů všech vědních disciplín, je možné zaujmout obhajitelné stanovisko. Výše uvedené podle mě platí nejen pro nově zaváděné instituty, ale možná ještě více pro desítky let dodržovaná právní pravidla. Svět a společnost se vyvíjí rychleji, než na ně právo stačí reagovat, a proto je třeba ustanovení vycházející z minulosti podrobovat kritice a hodnotit, zda mohou obstát ve světle aktuálního vývoje a stavu společnosti. Právo zde není od toho, aby předurčovalo lidskou činnost svazujícími pravidly, ale aby ji umožnilo rozvíjet se a v určitých případech stanovilo její hranice.

---

¹⁸⁴ TELEEC, Ivo. 2017, op. cit.

¹⁸⁵ TELEEC, Ivo. 2017, op. cit.

¹⁸⁶ TELEEC, Ivo. 2017, op. cit.

10. Závěr

Cílem této diplomové práce bylo přiblížit problematiku náhradního mateřství a poskytnout rozbor současné faktické i právní praxe v České republice v kontextu aktuálního právního stavu a rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. Institut náhradního mateřství představuje komplikovaný fenomén, který v sobě mísí obtížně zodpověditelné právní, lékařské, etické i morální otázky. Přes svou složitost a závažnost, nebo možná právě proto, právní řád v souvislosti s náhradním mateřstvím neobsahuje zvláštní právní úpravu a prakticky mlčí. Nejblíže zákonné úpravě se český právní řád přiblížil v době příprav občanského zákoníku. Tehdejší ministryně spravedlnosti Daniela Kovářová a ministryně zdravotnictví Dana Jurásková zahájily v roce 2009 komplexní odborné diskuzi týkající se zvažované právní úpravy náhradního mateřství a jeho právních, zdravotnických, etických i psychologických hledisek.¹⁸⁷ Tato snaha však zůstala bez odezvy, stejně jako pozdější úsilí při reformě zdravotnictví, kdy Ministerstvo zdravotnictví pod vedením Leoše Hegera, nástupce Daniely Kovářové, odstoupilo od záměru prosadit právní zakotvení náhradního mateřství¹⁸⁸ a žádný komplexní legální rámec nebyl do současnosti přijat. Jedinou výjimku a zmínku o náhradním mateřství tvoří ustanovení § 804 občanského zákoníku, které prolamuje zákaz osvojení mezi sourozenci a příbuznými v přímé linii právě v případech náhradního mateřství.

V dnešní době však již nelze mluvit o náhradním mateřství jako o tabuizovaném tématu, institut a jeho podstata se dostala do širšího povědomí a řada klinik asistované reprodukce dnes otevřeně nabízí léčbu neplodnosti za použití náhradní matky. Zavedená praxe se pohybuje v jakémisi právním vakuu podloženém výkladovými pomůckami a tolerancí ze strany státních orgánů. Náhradní mateřství je vzhledem k § 804 občanského zákoníku zakotveno jako legální pojem a já pevně věřím, že otevírá dveře budoucí komplexní úpravě. Osobně s náhradním mateřstvím souhlasím jako s metodou asistované reprodukce umožňující neplodným párům dosažení vlastního potomka za

---

¹⁸⁷ C. H. BECK. Spolupráce ministryně spravedlnosti a zdravotnictví v oblasti náhradního mateřství. Právní zpravodaj. PZ 342/2009

¹⁸⁸ Nohl, R., Revoluce se zasekla. Právo na náhradní matku se odkládá, 29. 6. 2017, dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/revoluce-se-zasekla-pravo-na-nahradni-matku-se-odklada/r~i:article:705653/>

použití genetického materiálu neplodného páru a v této podobě si tento institut umím představit jako součást právního řádu.

Právní úprava sama o sobě nedokáže vyřešit všechny problémy a není ani s to předejít všem sporům. Problematičnost její absence lze spatřovat v právní nejistotě a neexistenci jasných pravidel a opory pro řešení sporných otázek a rozepří, které mohou v celém procesu náhradního mateřství vyvstat. Náhradní matka může změnit názor a odmítnout dítě vydat, může zavinit, že se dítě narodí postižené nebo že se nenarodí vůbec, objednatelský pár se může rozvést, rozejít či prostě jen odmítnout dítě převzít. Tyto situace nastávají a návod na závazné řešení těchto zásadních otázek v současném objektivním právu nenalezneme. Náhradní matka, objednatelský pár a především dítě a jeho statusové poměry se tak ocitají v situaci tíživé právní nejistoty. Vzhledem k rostoucímu počtu dětí narozených náhradním matkám je pouze otázkou času, než budou soudy postaveny před nelehké otázky, které bude třeba řešit bez konkrétní právní úpravy institutu náhradního mateřství. I přes chybějící legální rámec však české soudy musí již dnes rozhodovat v řízeních souvisejících s náhradním mateřstvím. Doposud nejvýznamnější řízení v souvislosti s náhradním mateřstvím se týká uznání kalifornského soudního rozhodnutí, které stanovilo otcovství dvou mužů k dítěti narozenému náhradní matce na základě smlouvy o náhradním mateřství.

Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 dospěl k závěru, že zamítavý rozsudek Nejvyššího soudu je v rozporu s právem na rodinný život a s nejlepším zájmem dítěte. Byť v tomto případě nebyl institut náhradního mateřství předmětem řízení, Ústavní soud mu ve svém hodnocení věnoval pozornost. V nálezu nastínil existenci různých druhů rodičovství: (1) přirozeného rodičovství, vzniklého jako přímý důsledek pohlavního styku (2) rodičovství nabytého osvojením a (3) rodičovství nabytého skrze institut náhradního mateřství.¹⁸⁹ Zatímco praxe se v současnosti v rámci procesu náhradního mateřství neobejde bez využití institutu osvojení, Ústavní soud dovozuje, že se nejedná o vhodný postup. Rodičovství k dítěti pocházejícímu z náhradní matky, které v sobě navíc nese spojenou genetickou informaci neplodného páru a z povahy věci není cizí osobou, je originální a prvotní, zatímco osvojení je právním nástrojem vzniku sekundárního rodičovství k cizí osobě a

---

¹⁸⁹ Nález I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), body 20. a 21.

nahrazení biologických rodičů. Navíc, oproti osvojení se náhradní mateřství vztahuje ke zcela odlišnému časovému úseku: zatímco osvojení se vztahuje k době po narození dítěte, náhradní mateřství souvisí již se samotným početím. Nelze však hovořit ani o rodičovství přirozeném, protože procedura náhradního mateřství jako zdravotní služby pomáhající k rodičovství neplodným párům vyžaduje podstoupení umělého oplodnění.

Náhradní mateřství tak představuje svébytný, třetí způsob vzniku rodičovství. Výše uvedené dle mého názoru představuje klíčový okamžik a tento náleží Ústavního soudu může sehrát významnou roli v budoucích legislativních procesech. K zákonné úpravě však bezesporu povede ještě dlouhá a trnitá cesta a nezbyvá než doufat, že zákonodárce dokáže adekvátně zareagovat na v současnosti již existující a fungující využití institutu náhradního mateřství a posílí právní jistotu nejen náhradních matek a objednatelských párů, ale zejména dětí pocházejících z náhradního mateřství.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použitých právních předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 301/2009 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů (zrušen k 1.1.2014)

Seznam použitých mezinárodních smluv a právních předpisů EU

Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství, v České republice vyhlášená sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 47/2001 Sb. m. s., o přistoupení České republiky k Evropské úmluvě o právním postavení dětí narozených mimo manželství

Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně, v České republice vyhlášená sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., kterým byla přijata

Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, v České republice vyhlášená sdělením č. 209/1992 Sb. federálního ministerstva zahraničních věcí, o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Úmluva o právech dítěte, v České republice vyhlášená sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte

Seznam použité judikatury

Baby M, 109 N.J. 396, ze dne 3. prosince 1988 (Supreme Court New Jersey)

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 987/2007 ze dne 28. 2. 2008.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 10/15 ze dne 19. 11. 2015 (N 197/79 SbNU 229, 44/2016 Sb.)

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016 (N 110/81 SbNU 729, 234/2016 Sb.)

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3226/16-2 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879)

Rozsudek Okresního soudu v Chebu č.j. 18 Nc 1054/2013-56 ze dne 12. 12. 2013

Rozsudek Krajského soudu v Plzni č. j. 56 Co 65/2014-72 ze dne 24. 06. 2014

Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 3157/2013 ze dne 22. 8. 2014

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 251/2014-13 ze dne 22. 5. 2015

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 187/2015-6 ze dne 18. 7. 2016

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 101/2017 ze dne 25. 7. 2017

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 106/2017 ze dne 25. 7. 2017

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 107/2017 ze dne 25. 7. 2017

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 139/2017 ze dne 28. 8. 2017

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 215/2017 ze dne 30. 1. 2018

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 216/2017 ze dne 30. 1. 2018

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 23/2018-8 ze dne 24. 4. 2018

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 44/2018 ze dne 12. 6. 2018

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 45/2018 ze dne 12. 6. 2018

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 62/2018 ze dne 26. 6. 2018

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 63/2018 ze dne 26. 6. 2018

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 168/2018 ze dne 29. 1. 2019

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 95/2019 ze dne 29. 8. 2019

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 145/2019 ze dne 29. 10. 2019

Rozsudek Nejvyššího soudu č.j. 28 Ncu 147/2019 ze dne 13. 11. 2019

Seznam knižních zdrojů

AMERICAN SOCIETY FOR REPRODUCTIVE MEDICINE, ASSISTED REPRODUCTIVE TECHNOLOGY, A Guide for Patients, Revised 2018.

BLACK, H. C. Blackův právní slovník. 2. svazek. Přeložil Balaš, V. a kol. Praha: Victoria publishing, 1993, ISBN: 80-85605-23-6.

BRUNCKO, S. Kde se v zákoně skrývá biologický nebo sociální rodič? In: ŠMÍD, O., WESTPHALOVÁ, L. Dny práva 2012 – Days of Law 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013. s. 1252-1265, 14 s. ISBN 978-80-210-6319-8.

BUREŠOVÁ, K. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. Právní rozhledy, 2016, roč. 24, č. 6.

C. H. BECK. Spolupráce ministryní spravedlnosti a zdravotnictví v oblasti náhradního mateřství. Právní zpravodaj. PZ 342/2009

CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O., Náhradní mateřství v právní praxi. In: Časopis zdravotnického práva a bioetiky, Praha, Vol 5, No 2 (2015), ISSN 1804-8137.

Časopis zdravotnického práva a bioetiky, Praha, Vol 5, No 2 (2015), ISSN 1804-8137.

Česká gynekologie: časopis České gynekologické a porodnické společnosti. Praha: Nakladatelské a tiskové středisko ČLS JEP, 2015., 80, č. 4, ISSN 1210-7832.

Česká gynekologie: časopis České gynekologické a porodnické společnosti. Praha: Nakladatelské a tiskové středisko ČLS JEP, 2019., 84, č. 1, ISSN 1210-7832

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a ZUKLÍNOVÁ, M. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-187-3.

FIGO Committee for the Ethical Aspects of Human Reproduction and Women's Health. Int J Gynecol Obstet, 2008, 102.

FRINTA, O. O náhradním mateřství v ČR a ve Velké Británii. In: Aktuální otázky rodinné politiky a praxe VI.

FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., Mateřství a otcovství. In: Dny práva - ...: Days of Law - ... Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4990-1.

HADERKA, J. Surogační mateřství. Právny obzor, 1986, č. 10.

HENDRYCH, D., BĚLINA, M., FIALA, J., ŠÁMAL, P., ŠTURMA, P., ŠTENGLOVÁ, I., KARFÍKOVÁ, M. Právní slovník. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, ISBN: 978-80-7400-059-1.

HESSOVÁ, J., KROUPOVÁ, L. Asistovaná reprodukce – etická úskalí a názory veřejnosti. Sestra, tematický sešit 230 – gynekologie a porodnictví. 9. 10. 2008.

HRUŠÁKOVÁ, M., HULMÁK, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., PSUTKA, J., SIEGLOVÁ, Z., SEDLÁK, P., WESTPHALOVÁ, L., KAPITÁN, Z., KOŽIAK, J., ŠMÍD, O., HRUŠÁKOVÁ ML., M. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, ISBN: 978-80-7400-503-9.

JELÍNEK, J. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3

JORDAN, S. T. (2016). The Bible timeline: from the creation to the death of John, Ad 100. NY, NY, USA: Chartwell Books. ISBN 978-0-7858-3453-3.

KOVÁŘOVÁ, D. Advokát a náhradní mateřství, Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie. Praha: [Ústředí české advokacie], 2017, č. 5.

KRÁLÍČKOVÁ, Z. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícímateřství. Právní rozhledy. 2015, č. 21

KUBEŠ, V.: Filosofický základ a celková výstavba obecného zákona občanského z roku 1811 a vládního návrhu občanského zákona. Vědecká ročenka právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, XIV. (1936 – 1937).

NOVÁKOVÁ, K., KONEČNÁ, H., SUDOVÁ, M. Náhradní mateřství v České republice: způsoby hledání náhradní matky. Časopis zdravotnického práva a bioetiky. 2018, č. 2.

RADVANOVÁ, S. Rodičovství – sine qua non. In: Aktuální otázky rodinné politiky a praxe VI. Rodičovství – uplatnění práv v praxi. 1. vyd. Plzeň: DOMUS – Centrum pro rodinu, 2016. ISBN 978-80-906370-1-6.

SILLS, E. (Ed.), Handbook of Gestational Surrogacy: International Clinical Practice and Policy Issues. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, ISBN 978-1-107-11222-3.

SKÁCEL, J. Est mater semper certa?. Bulletin advokacie. 2011, č. 6.

SOBOTKOVÁ, I. Psychologie rodiny. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0217-2.

SVATOŠ, R., KONEČNÁ, H.. Náhradní mateřství v trestněprávních konsekvencích. Trestněprávní revue. 2019, č. 1.

SVITNEV, K., Legal control of surrogacy – International perspectives, 2006.

ŠÁMAL, O., GŘIVNA, T., HERCZEG, J., KRATOCHVÍL, V., PÚRY, F., RIZMAN, S., ŠÁMALOVÁ, M., VÁLKOVÁ, H., VANDUCHOVÁ, M.. Trestní zákoník (EVK). 2.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, ISBN: 978-80-7400-428-5.

ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a JURÁŠ, M. Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8.

ŠMÍD, O., VACOVÁ, R.. Povinnosti a práva rodičů k dětem. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-195-3.

TELEC, I. Kritický pohled na nález Ústavního soudu: uznání kalifornského rodičovského statusu stejnopohlavního manžela. 1. vyd. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i., 2017. s. Nestránk. Zdravotnické právo a bioetika.

VLÁDA: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz
WINTEROVÁ, A.. Určení otcovství nad rámec zákonných domněnek. *Správní právo*.
2003, č.5-6.

ZEGERS-HOCHSCHILD, F.D., ADAMSON, G.D., DE MOUZON, J., ISHIHARA, O.,
MANSOUR, R., NYGREN, K., SULLIVAN, E., VAN DER POEL, S. on behalf of
ICMART and WHO, The International Committee for Monitoring Assisted Reproductive
Technology (ICMART) and the World Health Organization (WHO) Revised Glossary on
ART Terminology, 2009, Human Reproduction, Volume 24, Issue 11, November 2009.

Seznam elektronických zdrojů

American Pregnancy Association, Intrauterine Insemination: IUI. IN:
americanpregnancy.org [online]. [cit. 22.02.2020]. Dostupné z:
<https://americanpregnancy.org/getting-pregnant/intrauterine-insemination/>

ČSÚ [Český statistický úřad]. Rodiny domácnosti, Čisté neúplné rodiny podle počtu dětí
hlavní příčiny neúplnosti rodin v roce 2017, IN: CZSO.cz [online]. [cit. 26.02.2020].
Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/60622084/300002180137.pdf/04ab3882-28e4-405f-9887-5fcb8c1f6c9?version=1.0>

ČSÚ [Český statistický úřad]. Vývoj obyvatelstva České republiky – 2018, Rozvodovost,
IN: CZSO.cz [online]. [cit. 23.02.2020]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/91917384/1300691903.pdf/242bc05e-5ca0-4c7f-9904-27bc785fd7e3?version=1.0>

EAMES, CH., Hagar and Mesopotamian Surrogacy: What a New Discovery Says, IN:
watchJERUSALEM [online]. [cit. 22.02.2020]. Dostupné z:
<https://watchjerusalem.co.il/330-hagar-and-mesopotamian-surrogacy-what-a-new-discovery-says>

Chci se stát náhradní matkou, IN: repromeda.cz [online]. [cit. 23.02.2020]. Dostupné z: <https://www.repromeda.cz/poskytovana-pece/nahradni-materstvi/chci-se-stat-nahradni-matkou/>

Chci využít náhradní mateřství, IN: repromeda.cz [online]. [cit. 22.02.2020]. Dostupné z: <https://www.repromeda.cz/poskytovana-pece/nahradni-materstvi/chci-vyuzit-nahradni-materstvi/>

Knihy návštěv, IN: nahradni-materstvi [online]. [cit. 22.02.2020]. Dostupné z: <https://nahradni-materstvi.webnode.cz/kniha-navstev/>

KOUDELKA, Z, Ústavní soud - ohrožení demokracie, 26. 7. 2017 IN: blog.aktualne [online]. [cit. 26.02.2020]. dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/zdenk-koudelka.php?itemid=29650>

KOUKAL, J., Dítě by mohly za matku odnosit přímé příbuzné, počítá s tím nový zákon, 21. 1. 2011 IN: Novinky [online]. [cit. 22.02.2020]. dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/dite-by-mohly-za-matku-odnosit-prime-pribuzne-pocita-s-tim-novy-zakon-75786>

Lidská reprodukce. IN: zenska-neplodnost.cz [online]. [cit. 22.02.2020]. Dostupné z: <https://www.zenska-neplodnost.cz/lidska-reprodukce>

Náhradní (surogátní) mateřství, IN: reprofit.cz [online]. [cit. 23.02.2020]. Dostupné z: <https://www.reprofit.cz/umele-oplodneni/nahradni-materstvi/>

Neplodnost. V sázce už je zachování populace, říká expert. IN: TÝDEN.cz [online]. [cit. 22.02.2020]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/zdravi/neplodnost-v-sazce-uz-je-zachovani-populace-rika-expert_491817.html

Nohl, R., Revoluce se zasekla. Právo na náhradní matku se odkládá, 29. 6. 2017, IN: aktualne.cz [online]. [cit. 26.02.2020]. dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/revoluce-se-zasekla-pravo-na-nahradni-matku-se-odklada/r~i:article:705653/>

Příčiny neplodnosti. IN: sanatoriumhelios.cz [online]. [cit. 22.02.2020]. Dostupné z: <https://www.sanatoriumhelios.cz/priciny-neplodnosti/>

ROSENHEK, J. The art of artificial insemination, IN: doctorsreview.com [online]. [cit. 22.02.2020]. Dostupné z: <http://www.doctorsreview.com/history/history-artificial-insemination/>

The Editors of Encyclopaedia Britannica. Artificial insemination, IN: Britannica [online]. [cit. 22.02.2020]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/artificial-insemination>

The Editors of Encyclopaedia Britannica. Artificial insemination, IN: Britannica [online]. [cit. 22.02.2020]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/artificial-insemination>

WEINER, C., Mitochondrial Transfer: The making of three-parent babies. IN: sitn.hms.harvard.edu [online]. [cit. 22.02.2020]. Dostupné z: <http://sitn.hms.harvard.edu/flash/2018/mitochondrial-transfer-making-three-parent-babies/>

Náhradní mateřství v judikatuře Nejvyššího a Ústavního soudu

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje fenoménu náhradního mateřství a zasazuje jej do aktuálních společenských souvislostí, právní teorie a rozhodovací praxe Nejvyššího a Ústavního soudu. Cílem je shrnutí dosavadních teoretických i praktických poznatků, rozbor relevantních soudních rozhodnutí a nastínění možných právních a faktických komplikací v kontextu aktuálního využití tohoto institutu v České republice tak, aby si čtenář mohl vytvořit ucelený pohled na problematiku náhradního mateřství, a to se zohledněním její mezioborovosti.

Klíčová slova

Náhradní mateřství, surogace, asistovaná reprodukce, rodičovství, nejlepší zájem dítěte, právo na rodinu a rodinný život

Surrogacy in case law of the Supreme and Constitutional Court

Abstract

This diploma thesis deals with the phenomenon of surrogacy and places the topic and its aspects into the context of up-to-date social background, legal theory and practice and case law of the Supreme and Constitutional Court. The aim of this thesis is to provide a summary of all available theoretical and practical understanding of the matter, analysis of relevant case law and illustration of both legal and factual issues concerning surrogacy in the Czech republic for the reader to be able to form a comprehensive understanding of the matter, taking into account its interdisciplinarity.

Keywords

Surrogacy, surrogate motherhood, assisted reproduction, parenthood, best interests of the child, right to family and family life